

קונטרס

ונהפוך הוא

ליקוט מדברי רבותינו ז"ל

לגבי היפוך ההתייחסות ליסורים

פורים תשפ"א

מרדכי זאב טרענק
ZTrenk@gmail.co

פרק א' - בבורא יתברך שמו

פרק ב' - בהנהגת הקב"ה בעולם

**פרק ג' - בגדר הנסיון המיוחד שיש לכל אחד
ואחד**

פרק ד' - בתועלות שישנם ביסורים

פרק ה' – אין מקום ליאוש

**פרק ו' - דברי רבינו הסטייפלר זצוק"ל בענין
היסורים**

קונטרס זה הוא ליקוט קצר מדברי רבותינו זצ"ל, שבהם מפורטים הרווחים הגדולים שיכול לזכות אדם הסובל יסורים, רח"ל. הבאתי כאן מעט מדברי תורתם של רבותינו הראשונים והאחרונים, שדבריהם מצאו מסילות לליבי.

בשני הפרקים הראשונים העמדתי את יסודות האמונה, כפי שביארום רבותינו זצ"ל, כהקדמה נחוצה לשאר הדברים שיבוארו בהמשך. בסוף הקונטרס הוספתי ליקוט מתוך דברי מרן הגרי"י קנייבסקי – הסטייפלר זצ"ל, שהאריך בכמה מקומות בספריו, לבאר את מהות היסורים. העלתי את הדברים על מזבח הדפוס מתוך תחושה, שהם עשויים להביא תועלת מרובה לכל אדם השרוי רח"ל בסוגיא זו.

באמת, יש לכל אחד את היחבילה [פעקלע] שלו, והדבר מוזכר כבר בדברי חז"ל (בראשית רבה מקץ פרשה צ"ב) 'אי"ר אלכסנדרי, איך לך אדם בלא יסורין', וזו המציאות ברוב ימי חיי האדם, וכמו שכתב הרמח"ל (מסילת ישרים פ"א) 'או מי הוא ששמח ושליח ממש בעולם הזה. ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ורהבם עמל ואון, (תהלים צ), בכמה מיני צער וחלאים ומכאובים וטרדות, ואחר כל זאת, המות. אחד מני אלף לא ימצא שירבה העולם לו הנאות ושלוה אמיתית.

תקוותי העמוקה, שאכן ישיג קונטרס זה את מטרתו, ולאחר שנעיין ברווחים הגדולים שניתן להפיק מהיסורים, תתהפך התייחסותינו אליהם מ'רעה' ל'טובה'. ולעתיד לבוא תושלם ידיעה זו לגמרי, כשנראה בחוש שכל היסורים היו באמת לטובה..

מרדכי זאב טרענק

ירושלים תובב"א

פורים המשולש תשפ"א

שפתי חיים (מועדים ב' עמ' רי"ט)

מו"ר זצ"ל היה אומר בשם הסבא מקלם, בל נשכח שכל שרשרת המאורעות הללו נמשכה על פני תקופה של תשע שנים, מהשנה השלישית למלכות אחשורוש ועד שנת י"ב למלכותו. כשקוראים את כל האירועים הללו בפעם אחת, מקבלים כדבר מובן מאליו שכל מאורע קשור בחברו, ברם בתקופה ההיא כלל לא הבינו זאת. לא הבינו כיצד המלך הרשע לוקח לבית מלכותו את הצדקת אסתר המלכה, לא הבינו את גזרתו של המן, לא הבינו למה מרדכי אינו משתחוה להמן, לא הבינו מדוע אסתר מזמינה את אותו רשע לסעודה עם המלך. וכך עמדו תמהים ומשתאים בכל התקופה ההיא על כל מאורע ומאורע, לא הרגישו כלל בכל תקופה ההיא ניסים גלויים, לא היתה כל חריגה בסדרי הטבע, הכל התנהל כסדרו, ורק בסופו כשהגיעה הישועה לעם ישראל, ראו והבינו שמה שהיה לצרה נהפך לישועה.

פרק א'

בבורא יתברך שמו

א. במהותו יתברך שמו

א. רמב"ם (יסודי התורה פ"א ה"א)

יסוד היסודות ועמוד החכמות, לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ, ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת הימצאו.

ב. דרך ה' (ח"א פ"א אות ב')

צריך שידע, שהמצוי הזה ית"ש, אין אמיתת מציאותו משגת לזולתו כלל, ורק זה נודע בו, שהוא מצוי שלם בכל מיני שלמות, ולא נמצא בו חסרון כלל.

ג. דעת תבונות (סי' מ"ו)

הוא ית"ש... מהותו א"א לנו להשיגו כלל ועיקר... וכללא הוא: כל מה שיכולה מחשבת בני האדם לתפוס ולצייר - אינו ודאי מהותו ית', כי הוא מרומם ונשגב מכל מחשבה ורעיון, ואין בו שום אחד מן העניינים שיש בנבראיו.

ד. דעת תבונות (סי' פ')

יש להקב"ה כינויים רבים, לא לפי עצמו אלא לפי בריותיו... לפי שלימותו א"א לכנות לו שום שם וכינוי לפי שאין אנו משיגים שלימותו, וא"א לכנות מה שאין משיגים...

כל המידות שאנחנו משיגים בו - מצד פעולותיו הם... ולא נבין באמרנו שהקב"ה רחמן, לומר שעצמותו ית' לפי עצמו הוא כן, כמו שהיינו אומרים על אדם שיש תכונה זו בנפשו להיות רחמן- שכן מוטבע במיזגו... כי זה אל לנו לחשוב כלל, כי א"א לדעת מענינו ית' מה שהוא לפי עצמו באמת כלל ועיקר. אבל כשנקראהו רחמן, נבין שהוא רוצה במידה אחת, שהיא מידת רחמנות, מידה שאינה לפי עצמו, אבל היא לפי ערך הנבראים... אבל עצמותו השלם והפשוט, הוא ודאי חוץ מכל אלה הענינים.

ה. נפש החיים (שער ב' פ"ב)

ומה שמושג אצלנו קצת, ואנו מכנים ומתארים כמה תארים ושמות וכנויים ומדות, כמו שמצינום בתורה ובכל מטבע התפלה, כלם הם רק מצד התחברותו יתברך אל העולמות והכחות מעת הבריאה, להעמידם ולהחיותם ולהנהיגם כרצונו יתברך שמו...

ב. בידיעתו, השגחתו, והנהגתו יתברך שמו

א. רמב"ן (הקדמה לאיוב)

דבר ברור וידוע כי האמונה בידיעת הא-ל יתברך מיני השפלים ואישיהם, והשגחתו בכללם ובפרטם, פינות גדולות מתורת משה רבינו ע"ה. כי הכופר אשר יאמר כי אין הבורא יודע אישי השפלים והשגחתם, כופר בתורה בכללה. וכן הכופר בהשגחה, שיאמר שאין הבורא משגיח על בני אדם אם יעשו טובה או רעה, ואם ישיגם רווח והצלה או צער ואסון, הכל מקרה הוא להם, לא בחפץ אלוה ולא בכוונתו להם – גם לזה אין לו חלק לעולם הבא, ולא זכרון וצדקה בתורה, לא במצוותיה ואזהרותיה; כי לא יפקוד הא-ל עליהם ולא ביעדיהם הטובים והרעים, כי לא יכוון אליהם. ואף לא בנבואה כלל, כי הנבואה השגחה גדולה היא באמת.

אבל צריכים אנו להאמין שהא-ל יודע האישים כולם ופרטיהם העליונים והתחתונים, מעשיהם ומחשבותיהם, העבר וההווה והעתיד. כי הוא העושה אותם ומוציאם מאפיסה מוחלטת, אל ההווה שהם עליה. ונאמין אמונה חזקה במה שאמר הכתוב: "כי כל לבבות דורש ה', וכל יצר מחשבות מבין" (דברי הימים א' כ"ח). ואחרי כן נעתיק אל אמונת ההשגחה והשמירה, ונגזור ונאמין מה שאמר הכתוב: "גדול העצה ורב העלילה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם, לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו" (ירמיהו ל"ב).

ב. רמב"ן (פרשת בא)

מן הנסים הגדולים המפורסמים, אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד. אלא אם יעשה המצוה – יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם – יכריתנו ענשו, הכל בגזירת עליון.

ג. עלי שור (ח"ב עמ' ש"ש"א)

אין מקרה בעולם. כל מאורע בא בגזירת עליון. כאן המקום לברר לעצמנו ענין ההשגחה העליונה.

א. חוקי הטבע קבועים וקיימים מאז מעשה בראשית. אין הקב"ה יוצר כל רגע מחדש את החוק של משיכת כדור הארץ, לפיו נופל כל דבר למטה, לארץ, ולא למעלה, וכן כל שאר חוקי הטבע.

ב. החיות והקיום של כל הנבראים הוא שפע אלקי המתחדש כל רגע ורגע, ממש בגדר בריאת יש מאין. כל עוד שהקב"ה רוצה בחיים וקיום, שפע זה יורד על הנברא.

ג. הקב"ה יודע מכל תנועה קלה שבקלות של כל נברא בכל רגע ממש. אם עלה נושר מהעץ – הקב"ה יודע מזה. והוא, כי הוא ית' ממלא את כל העולם כולו, כמו שהנשמה

ממלאה את כל הגוף, ולית אתר פנוי מיניה, "אתה ידעת שבתי וקומי, בנתה לרעי
מרחוק" (תהלים קלט). וידיעתו ית' הוא נצחית וקיימת לעולמים.
ד. הקב"ה מנהיג את עולמו. הוא ית' רוצה בקיום העולם וחושב מחשבות לבלתי ידח
ממנו נידח (ש"ב יד, יד), וההנהגה היא בדרך שכר ועונש, כדברי הרמב"ן הנ"ל,
והבחירה בידי האדם. בזה יש חילוקים בין דבוק בהשם ובין מי שאינו דבוק.
ה. הכוונה הכללית של הקב"ה בהנהגת עולמו היא, להביאו לגאולה האחרונה,
והחכמה העליונה מצרפת כל המעשים של כל בני אדם שישמשו לתכלית זאת. גם
רשעת הרשע משמשת בעל כרחו בדרך הנסתרת מהבנתנו לקרב הגאולה. (הענין
מתברר בהרחבה בדעת תבונות).

פרק ב'

בהנהגת הקב"ה בעולם

א. טובו יתברך שמו, וגילוי טוב זה לעתיד לבוא

א. דרך ה' (ח"א פ"ב ס"א)

הנה, התכלית בבריאה היה להיטיב מטובו יתברך שמו לזולתו...

ב. דרך ה' (ח"ב פ"ח ס"א)

ידענו באמת שאין חפצו של הקדוש ברוך הוא אלא להיטיב, והנה הוא אוהב את ברואיו, כאב האוהב את בנו; אלא שמטעם האהבה עצמה ראוי שייסר האב את בנו, להטיבו באחריתו; וכענין שנאמר: "כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך (דברים ח, ה); ונמצא שהמשפט והדין עצמו ממקור האהבה הוא נובע, ואין מוסרו של הקדוש ברוך הוא מכת אויב ומתנקם, אלא מוסר אב הרוצה בטובת בנו...

ג. מסילת ישרים (פרק י"ט)

כל מה דעבדין מן שמיא – לטב (ברכות ס, ב). וזה, כי אפילו הצער ההוא והדחק הנראה בעינינו רעה, איננו באמת אלא טובה אמתית, וכמשל הרופא החותך את הבשר או את האבר שנפסד כדי שיבריא שאר הגוף ולא ימות, שאף על פי שהמעשה אכזרי לכאורה, אינו אלא רחמנות באמת להטיבו באחריתו, ולא יסיר החולה אהבתו

מהרופא בעבור זה המעשה, אלא אדרבה, יוסיף לאהבה אותו. כן הדבר הזה: כשיחשב האדם שכל מה שהקדוש ברוך הוא עושה עמו – לטובתו הוא עושה, בין שיהיה בגופו, בין שיהיה בממונו; ואף על פי שהוא אינו רואה ואינו מבין איך זה הוא טובתו – ודאי טובתו הוא, הנה לא תחלש אהבתו מפני כל דחק או כל צער, אלא אדרבה תגבר ונוספה בו תמיד.

ד. דעת תבונות (סי' נ"ד)

כי ודאי בכל מדה ומדה שהוא ית"ש מודד לנו, נבחין שני ענינים: הנראה והנסתר; דהיינו, הנראה הוא השכר או העונש, למי שנמדדה לו המדה ההיא לפי מה שהיא, הטובה היא אם רעה; והנסתר היא העצה העמוקה הנמצאת תמיד בכל מדותיו, להביא בהן את הבריות לתיקון הכללי. כי כך היא המדה ודאי, שאין לך מעשה קטן או גדול שאין תוכיות כוונתו לתיקון השלם, וכענין שאמרו (ברכות ס: כגירסת ע"י): "כל מאי דעבדין מן שמיא – טב". והם הם דברי הנביא (ישעיהו יב, א): "ישוב אפך ותנחמני", כי יודיע דרכיו הקב"ה לעתיד לבא לעיני כל ישראל איך אפילו התוכחות והיסורין לא היו אלא הזמנה לטובה, והכנה ממש לברכה. כי הקב"ה אינו רוצה אלא בתיקון בריאתו, ואינו דוחה הרשעים בשתי ידים; אלא אדרבה, מצרפם בכור להתקן, ולצאת מנוקים מכל סיג. והכוונה זאת אחת היא לו ית' בכל מעשיו שהוא [עושה] עמנו, להימין ולהשמאיל, וכמו שביארנו לעיל.

ואמנם צריך שתדעי כי כל מעשה ה' נורא הוא, ורחב ועמוק לאין תכלית, כענין שנאמר (תהלים צב, ו): "מה גדלו מעשיך ה'"; והקטן שבכל מעשיו יש בו כל כך מן החכמה הרבה והעמוקה, שאי אפשר לרדת לעומקה לעולם, והוא ענין הכתוב (תהלים שם): "מאד עמקו מחשבותיך". והנה עתה אין מעשי ה' מובנים לנו כלל, אלא שטחיותם הוא הנראה, ותוכיותם האמיתית מסתתרת, כי הרי התוך הזה שוה בכלם – שכולם רק טוב ולא רע כלל, וזה אינו נראה ומובן עתה ודאי. אך לעתיד לבא זה לפחות נראה ונשיג – איך היו כולם מסיבות תחבולותיו ית' עמוקות להטיב לנו באחריתנו. אבל לא נדמה מפני זה שנשיג סוף החכמה הרבה הנכללת במעשים

ההם, כי כל מה שמשיג אדם אפילו ממעשי [ה]בורא אינו אלא כטפה מן הים הגדול. ועל כן נדע שבהיות שרצה האדון להשקיף בחק טובו שזכרנו, על בריותיו, הנה כל המעשים המגיעים לנו עתה על פי דרך השכר והעונש, יש בתוכם מה שאין בברם ודאי – מה שמגלגל ומסבב בטובו תמיד להשלים תיקוננו. ויש בתוך הזה מה שיתגלה לעתיד לבא מיד, שנאמר (ישעיהו לה, ה): "אז תפקחנה עיני עורים", היא הכוונה: המחשבה הנראית וניכרת מתוך המעשים עצמם, שמיד שיאורו עינינו באור הדעה נבינה מן המעשה עצמו אשר נעשה. אמנם, יש ודאי מן החכמה העמוקה במעשים ההם, מה שאינו ניכר ומושג מכחם של המעשים כלל; כי מרוממות החכמה העליונה הוא, שאינה ניכרת אפילו מפעולותיה. וזה וזה אינם אלא מעשה טובו ית' המשקיף עלינו לטובה, אך תמיד לפי ערכנו, ולא לפי ערכו, וכמו שביארנו; כי אין זה אלא מה שנמשך מחק שלימותו, אבל בעשותו מעשיו רק לפי מה שנוגע לנו... זה הכלל: שלימותו ית' מצד עצמו אינו מושג כלל, אך ברצותו לעשות בחק טובו, לפחות באותם המעשים שהם לפי ערכנו, לא יותר, שם עצות וגלגולי הנהגה להביא כל הבריות אל שלימות ותיקון, וזה הנסתר שבכל מעשיו, צד השוה בהן. ונסתרים זה – קצת מן הקצת ממנו מתגלה וניכר מתוך המעשים עצמם, כשרוצה הקב"ה לפקוח עינינו. אפס רובו עדיין ישאר מרומם ונשגב ולא מושג כלל, מרוב עומק חכמתו ית' הנפלאה.

ה. רוח חיים (ב', ד')

הנה הבטחון האמתי, המשילו דוד לצאן, אשר כל מחסורם הוא על הרועה, ואין אתם יודע עד מה, כן ישליך האדם יהבו על ה', בבטחו כי הוא יכלכלהו. וזהו שאמר דוד "ה' רועי", הוא אלי, כרועה לצאן הזן אותם. ואם כן איפוא, "לא אחסר", ואף מה שנראה לי נגד רצוני, באמת הוא אך לטובתי. והמשיל לו מהצאן, אשר לפעמים, ירצה לו השה לעלות ממקום שכנו, והרועה לא יניח אותה לנוד אבה ואנה, והשה לא יבין למה, אשר באמת כוונת הרועה לטוב, יען כי אך פה מקום מרעה דשן וטוב, וזהו שאמר "בנאות דשא ירביצני", מה שהוא מרביץ אותי על מקומי, הוא למען הנאות דשא אשר פה. ולפעמים נהפוך הוא, כי השה רוצה לנוח ולהרגיע, והרועה

לא יניח אותה לנוח, ומנהל אותה הלאה נגד רצונה. ובאמת הוא לטובה, יען כי שם מי מנוחות, וצריך לשתות אחר אכילה, וזהו שאמר "על מי מנוחות ינהלני", מה שמנהל אותי ממקומי, הוא למען המי מנוחות אשר שם. כן הקב"ה רועה אותנו, וכשרואה מצבנו לא טוב, מעתיק אותנו על דרך אחר, ואנחנו, כאשר לא נדע, ולא נבין הטוב הצפון בזה לנו, מצטערים אנחנו. ובאחרית, אז מתבוננים אנחנו כי בהמלת ה' עלינו עשה לנו כזאת. ואמר עוד "גם כי אלך בגיא צלמות" וגו', כי לפעמים רואים אנחנו כי גם באחרית הדבר לא נצמח מזה שום טוב, והוא רק ענין רע אשר נתן לו ה' לענות בו. על זה אמר דוד המלך עליו השלום, "גם כי אלך בגיא צלמות" שהוא כולו רע, עם כל זה "לא אירע רע", כי מסתמא צריך לקבל יסורין להזדכך חומרו המבדיל אותו בינו לבין קונו, וזהו שאמר "כי אתה עמדי שבטך ומשענתך המה ינחמוני". [הגה"ה אי"ה - הכוונה כי יש שני מקלות, מקל נועם ומקל חובלים. מקל נועם, אשר הוא לאדם למשענת להתהלך בחוץ, ונקרא משענת. ומקל חובלים, אשר בו מיסרים ומכים לאיש, ונקרא שבט נוגש. וזהו שאמר הן שבטך, הוא מדת הדין והן משענתך, הוא מדת הרחמים, שניהם כאחד ינחמוני בידעי כי הכל לטובה.]

ו. רוח חיים (ד', כ"ב)

הכלל הוא, כי השם יתברך אינו נוקם כמו בשר ודם, רק "כאב את בן ירצה" (משלי ג, יב). רצה לומר רצונו במוסרו, כאב לבן, כמו האב החס על כאב וצער בנו, ומכל מקום מיסרו כדי להטותו לטוב, כן השם יתברך את אשר יאהב יוכיח.

ז. אגרת הקדש (מבעל התניא - י"א)

באמת אין רע יורד מלמעלה, והכל טוב, רק שאינו משג לגדלו ורב טובו. וזה עיקר האמונה שבשבילה נברא האדם...

ח. ליקוטי תורה (מבעל התניא - חקת ס"ב א')

כשבא לאדם איזה יסורים רחמנא ליצלן יחשוב כי לא למראה עיניו ישפוט שרע הוא, אלא באמת שורשו הוא טוב, כי ממנו יתברך לא תצא הרעות כי אם רק טוב גמור...

ט. חתם סופר (שמות ל"ג, כ"ג)

וראית את אחורי ופני לא יראו. י"ל על פי רמז הנה אנו רואין כמה דבריה סיבות מסיבות שונות הנעשים בארץ מתחת אשר אנו מתמיהים למה עשה השי"ת ככה, אבל לאחר רבות הזמן אנו רואים ומבינים למפרע הכל כאשר לכל כל הסיבות תכלית כוונתם כי כולם הי' הכנות כדי שתיעשה דבר גדול כזה. וכאשר היתה בנס פורים הריגת ושתי ולקייחת אסתר וכל הסיבות שהסביבו לדבר הזה, והכל הי' הכנה להצלת ישראל, אבל קודם שנעשה פתגם המלך אין אנו מבינים רק מאמינים כי בלי ספק לא דבר רק הוא, רק ממנו טעם הדבר כמוס ונעלם, וזה האמונה טובה גדולה הוא לנו כי מקבלין שכר על האמונה. וזה וראית את אחרי, לאחר שנעשה תכלית הדבר תראה ותבין למפרע מה שהי' ומה שנעשה, אבל לפני לא יראו, קודם עשיית הדבר לא יראו ולא יבינו תכליתו וזה לפני לא יראו.

י. חפץ חיים (בראשית מ"ה ג')

ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף. במשך כל הזמן מאז באו בפעם הראשונה למצרים לשבור בר, ויוסף התנכר אליהם וידבר אתם קשות וחשדם במרגלים, שאלו איש לאחיו קושיות הרבה, מה זה ועל מה זה, חפשו עצות והאשימו איש את אחיו. וכן בפעם השני תמהו ושאלו, מה זה עשה הי' לנו? עד ששמעו מפי אחיהם את שתי המלים הללו, "אני יוסף" ומיד סרו כל הקושיות, התמיהות והספקות, והענין נתברר להם על הצורך.

כן כאשר ישמע העולם את המלים "אני ד" יתמצו כל הקושיות והתמיהות על הנהגת העולם, שהוא לכאורה לפלא בעינינו עד עתה, יתבררו ויתחוררו כל הענינים וראו כל בשר יחדו, כי יד ד' עשתה הכל לטובתנו.

יא. שפתי חיים (אמונה והשגחה אי עמי תמ"ו-תמ"ז)

יש, ואפשר לראות השגחה נפלאה כשמסתכלים אל העבר, בבחינת "וראית את אחורי לפני לא יראו", לאמור – כשמסתכלים אחורה, אז מגלים, כאשר רוצים לראות, אך השי"ת הכין כבר בעבר את הרפואה קודם המכה, (עיי מגילה, י"ג ע"ב "אין הקב"ה מכה את ישראל אא"כ בורא להם רפואה תחילה"), או שהכין את הסיבות לישועה ולהצלחה לפני הרבה זמן על ידי מקרים שונים, כאשר עדיין לא הכירו בהם בעבר את יד השי"ת, בבחינת "ופני לא יראו". רק כעבור זמן מתגלה מעשה ה' כי נורא הוא.

וכן נאמר "זורע צדקות מצמיח ישועות" – השי"ת זורע צדקותיו – גרעיני הישועה לתוך העבר, בשעה שהעתיד עדיין לוטה בערפל, וגרעינים אלה צומחים אחר כך, וצצים ועולים מההסתר לגילוי, כמו שהצמח עולה אחרי תקופת זמן מתוך הזרע מתחת לאדמה. וכך מצמיח את הישועה מתוך הזריעה שבעבר.

רק לעתיד לבא, כאשר יתגלה לעינינו כל העבר, ההווה, והעתיד – נכיר ונבין את מעשי השי"ת, כדברי דעת תבונות (עמי קצ"ז): "והנה ביום הדין הגדול יפרוש האדון ב"ה את השמלה לעיני כל היצור (= כלשון הכתוב [דברים כ"ב, י"ז] ופרשו את השמלה, ופירש רש"י: "מחורים הדברים כשמלה") מכל מה שנעשה מיום ברוא אלקים אדם על הארץ עד היום ההוא, ויראה יושר משפטו בכל מעשה ומעשה, קטן וגדול, ומה נגזר עליו לפי משפטו האמיתי לזמן קיבול שכר לעתיד לבא" עכ"ל. לאמור – רק לעתיד לבא, כשנסתכל אחורה, ויתגלו לנו כל הפרטים מעבר ההווה ועתיד – רק אז נבין את דרכי השי"ת, ואת יושר משפטו, שנותן לכל אחד את שכרו השלם....

האדם חי כשמונים שנה ושואל קושיות על הנהגתו ית'. אולם אילו היה יכול לראות יחד את כל הנהגתו ית' במשך ששת אלפים שנה, היה מבין את הקטע הקטן יחסית של שמונים שנה.

ב. הכל נעשה בדקדוק רב

א. אור יחזקאל (אמונה עמ' צ"ט)

האמונה בהשגחה פרטית, היא יסוד אמונת יציאת מצרים. הקב"ה הראנו במצרים שגם בשעת הגזירה של "ועבדום ועינו אותם" (בראשית טו) אין השגחתו הפרטיות נעלמת, והכל בא בחשבון. ולכן – "את הגוי אשר יעבודו דן אנכי" (שם). וכמו-כן נאמר: "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ" (שמות א). השגחתו הפרטית נמצאת אף בעת העינויים והצרות, כי הכל מדוד ושקול, אפילו מידת היסורים, ואין אדם מקבל יותר ממה שעלה ברצונו של מקום. לכן היה רצונו יתברך שבשעת היסורים ירבו ויפרצו בני ישראל, כי אין הקב"ה עוזב הנהגתו והשגחתו אף לא לשעה מועטת! מעתה, כיון שהכל נעשה על פי השגחתו הפרטית, אין לאדם כל כח לעשות מאומה אלא לבחור, והוא מצווה לבחור רק בחיים ובטוב כמו שנאמר "ובחרת בחיים". אבל עצם העשייה והפעולה אינן בכחו ובשליטתו של האדם, אלא הכל נעשה על פי רצונו והשגחתו יתברך. לעיתים נותן ה' יתברך כח ואפשרות להגשים את הבחירה, ולפעמים אין מעשי האדם מתבצעים על פי בחירתו. הואיל והפועל והמעשה נמצאים רק ביד הקב"ה, מקבל האדם את שכרו אך ורק עבור בחירתו. כל זה בעניני הנפש, בחיובי התורה, שהראנו הקב"ה בהם את הדרך כיצד לבחור בטוב. אבל בעניני העולם הזה לא ניתנה לנו אפילו חובת הבחירה. אי-לכך איננו יודעים כלל כיצד נקבל עולם הזה, ואין לנו אלא לבטוח בה' אחרי שנתחנן אליו ונשתדל בדבר, כי הכל נתון

ביד ה' ובהשגחתו הפרטית (וראה בענין זה ב"חובות הלבבות" שער הבטחון פ"ד, ד"ה ופי' החלק הדי').

ב. ברכת פרץ (פרשת מקץ)

אבל צריך לדעת שהיסורים אינם נשלחים לאדם אכסרה, כדרך משפיעין במדה גסה, אלא הם נשלחים בדקדוק עצום מאוד, ומבואר במס' ערכין דט"ז ע"ב, שאפילו הושיט ידו לקחת ג' מטבעות, ועלו בידו שנים, נחשב זה בכלל יסורין [מה שיצטרך להטריח להושיט ידו עוד הפעם לקחת מטבע], ע"ש. ובע"ז דף נ"ה אמרו עה"פ "וחליים רעים ונאמנים" שהמה רעים בשליחותן, ונאמנים בשבועתן, שמשביעין אותו שיצאו בשעה פלונית, ולא יהו אפי' רגע אחת יותר ע"ש. ובפ"ק דחולין אמרו "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה", הרי שכל פרט מהיסורין באין על ידי פס"ד מיוחד, מבי"ד של מעלה.

וצריך לדעת שהיסורין נשלחים במדת הרחמים [לדון המועט כמרובה], ואחז"ל בפי' ערבי פסחים "הודו לה' כי טוב שגובה חובתו של אדם בטובתו [במה שהטיב לו הקב"ה ונתן לו], עשיר בשורו, עני בשיו, יתום בביצתו, ואלמנה בתרנגולתה" עיי"ש. ואמרו בספרי שם בפי' ואתחנן שהקב"ה אומר, אתה ולבך יודעים המעשים שעשית, והיסורים שהבאתי עליך שלא כנגד מעשיך שעשית הבאתי לך, ע"ש [שאפילו האדם במיעוט הכרתו מכיר ומבין, שלפי שורת הדין הי' חייב הרבה יותר], אלא שהקב"ה ברוב רחמיו מחשב המועט למרובה, כפי דעת א-ל דעות השי"ת.

פרק ג'

בגדר הנסיון המיוחד שיש לכל אחד

א. דרך ה' (ח"ב פ"ג ס"א)

חלקה החכמה העליונה את מיני הנסיון האלה בין אישי מין האנושי, כמו שגזרה בעמק עצתה היותו ראוי ונאות; ונמצא לכל איש ואיש מבני האדם חלק מיוחד בנסיון ובמלחמת היצר, והוא פקדתו בעולם הזה וצריך לעמוד בו כפי מה שהוא; ויודנו מעשיו במדת דינו יתברך כפי המשא אשר נתן לו באמת, בכל בחינותיו, בתכלית הדקדוק... אך מדת החלוק הזה ודרכיו נשגבים מאד מהשגתנו ואי אפשר לנו לעמוד עליהם, כי אם החכמה העליונה, הנשגבה מכל שכל, היא שערתם והיא סדרתם באפן היותר שלם.

ב. דעת תבונות (סימן קס"ח-ק"ע)

ואמנם כלל תיקון הבריאה חילק אותו האדון ב"ה בין כל הנשמות אשר עשה לעבדו, לפי מה שידע היות הגון לכל אחד מהן לפי הענין שברא אותן, שהוא דבר נעלם מאוד מאוד, ולא הושג משום נביא וחזוה... ונמצא, שיש אדם שיגיע לו מצד שורש ענינו להיות מושפע בריבוי ההשפעה, שהוא הדרך השני המצטרך להשלמת הבריאה בין הנבראים, כי זה תיקון לה וזה תיקון לה, כל אחד לפי דרכו. ואמנם המשפט לאלקים הוא, לתת אחר כך שכר טוב לצדיקים, שהיו צדיקים והגיע להם מצד דרכי ההנהגה העליונה להיות מעונים ומיוסרים כנגד העינוי שהיה להם בעולם הזה, וכנגד כל מעשיהם הטובים. ואמנם לכלל הההגה הזאת שאינה פונה אל הזכות והחובה, אלא פנייתה למה שמצטרך להשלמת הבריאה לפי מהותה, קראוה

החכמים ז"ל: "מזל", יען אין ענינה אלא גזירה, ואינה תלויה בבחירת האדם ובזכותו. אמנם כבר אמרתי, אין דבר זה נוהג אלא בעולם הזה, אך בעולם הבא אין שם אלא שכר המעשים...

כי הנה האדון ברוך הוא הכין סדרים עמוקים בהשלמת הבריאה, כמו שביארנו, ושם לו שני דרכים: דרך השכר ועונש ודרך המזל, והוא הבוחר, ומשתמש פעם מן הדרך האחד, ופעם מן הדרך האחר, מה שהוא יודע היותו טוב יותר לעולמו. אמנם בהשתמשו מן דרך השכר ועונש – יהיו כל הענינים הנולדים לפי סדרי השכר ועונש וחוקותיהם; ובהשתמשו מדרך המזל – יהיו הענינים הנולדים לפי סדר הנהגת המזל ותכונת הבריאה, כמו שביארנו....

אי אפשר לשום אדם לעמוד על בורים של הדברים שהקב"ה עושה עמו, כי הוא ית' מתנהג פעם בדרך השכר ועונש ופעם בדרך מזל, כמו שביארנו. וכל דבר שיתחדש על האדם, הנה אין שם מי שמפיס אם מן השכר ועונש הוא, וכפי מעשיו, אם מן המזל הגוזר עליו; ויש בכל דבר ודבר פנים לכאן ולכאן, עד שהלב סוער מאוד ברוב מחשבותיו ושרעפיו בקרבו. אבל מי שהוא נאמן לה', צריך שיתקע יתד אמונתו חזק בל ימוט, לדעת שכל מעשה ה', יהיה באיזה דרך שיהיה, ישר ונאמן הוא ודאי, ואין עולה ח"ו, ולא כרשעים שהיו אומרים (יחזקאל יח, כט): לא יתכן דרך ה'; אלא על משמרתו יעמוד לעבוד את בוראו בעבודה תמה, בהשואה אחת בכל מידה ומידה שהוא מודד לו, ואז יקרא תמים ממש.

כללו של דבר – שני דרכים הם: דרך השכר ועונש ודרך המזל; והאדון ב"ה משתמש מהם לפי מה שהוא יודע היותו טוב לעולמו.

ג. חיי עולם (ח"א פרק ח')

גם למציאות יסוד רוחני החוש מכריחנו להאמין, הלא עינינו הרואות אנשים מצליחים ובלתי מצליחים, יש אנשים שבכל אשר יפנו יצליחו כאות נפשם, ויש אנשים כמותם ועדיפים מהם ביתרון הכשר ודעת שבכל אשר יפנו נכשלים ונשברים ובקושי גדול ישאו עמל החיים... ולא יתכן לתלות כל זה במקרה... קורין לזה מזל.

ד. שפתי חיים (אמונה והשגחה עמי תמ"ב-תמ"ג)

לפי תפקידיו ונסיונותיו גוזרים על האדם לכתחילה משמים לקבל את כל האמצעים – הכלים – למילוי תפקידו, כאמרם רז"ל (נדה ט"ז ע"ב) שמלאך מכריז "עשיר או עני, גבור או חלש, חכם או טיפש, ואילו צדיק או רשע לא קאמר". אלא: "משביעים אותנו – תהי צדיק ואל תהי רשע" (נדה ל"ב ע"ב) לאמור: הן עושר או עוני, הן גבורה או חלישות, הן חכמה או מיעוט חכמה – צריך לראות בהם נסיונות שניתנו כדי לעמוד בהם ולהיות צדיק, ולראות בכל – כלים הניתנים מאת השי"ת למלא את התפקיד המיוחד שמוטל על כל אחד ואחד.

פרק ד'

בתועלות שישנם ביסורים

שפתי חיים (מועדים ב עמי רי"ז)

עיינ במגילה (טו:) התנאים והאמוראים מביאים שנים עשר טעמים על "מה ראתה אסתר שזימנה את המן". ושם בסוף "אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו, אמר ליה כמאן חזיא אסתר ועבדא הכי, אמר ליה: ככולהו תנאי וככולהו אמוראי". והרי הדברים קל וחומר, אם האדם עושה מעשה, כאשר הרבה טעמים מחייבים את עשייתו, וכל טעם כשלעצמו מהווה סיבה למעשה, אם כן כמה רבבות טעמים יש בכל מעשי השי"ת...

א. כפרה

א. רמב"ן (הקדמה לאיוב)

והנה אם יאבד האל מגופו בעוה"ז כל הטובה אשר נהיתה בעולם ויהי נדון בייסוריו של איוב כל ימיו, טוב לו משיענש בנפשו להיות נדון בעולם הנשמות בייסורי גיהנם או שיגרע חטאו מנפשו מעט מן מעלתה בעולם הנשמות ודבוקה בזיו העליון ועה"ב לפחיתות הגוף וגריעות הטובה שתבואהו בעולם הגופות אשר אין בין הטובה ובין הרעה רק דבר גרוע וענין כלה ואבד.....

ב. אגרת התשובה (לבעל התניא - י"ב)

וטעם השמחה ביסורי הגוף, לפי שהיא טובה גדולה ועצומה לנפש החוטאת, למרקה בעולם הזה ולהצילה מהמרוק בגיהנם...וביסורין קלין בעולם הזה נצול מדינים קשים של עולם הבא...

ג. שם עולם (לבעל החפץ חיים -פ"ג בהערה)

ושמעתי מזקן איש אמונים, ששמע בעצמו מהרב הגאון רבי יעקב משה ז"ל [בנו של ר' אברהם בן הגר"א], שאמר בשם זקנו הגר"א ז"ל, שאלמלא היסורים לא מצאנו ידינו ורגלינו בזה העולם. והענין הוא, כי בשעה שנפטר האדם והנשמה עולה למעלה, מתראה לפניו כמין כף [מאזנים], שהוא כדי לשקל מעשיו, אם יתגבר הזכות על החוב או להפוך חס ושלו. והוא שומע שבת קול יוצא ומכריז שיתקבצו זכיותיו שעשה כל ימי חייו, והקול נשמע בכל העולמות שמשתרש שם שרש נשמתו, והנה תכף נקבצו כל המליצים שנבראו מהמצוות, ועומדים כלם לצד ימין של הכף. ואחר כך יוצא בת קול שיתקבצו גם כן כל עוונותיו שעשה בכל ימי חייו, והנה מתקבצים המונים המונים לבושים שחורים ומתעטפים שחורים, ונתרבו מאד מאד, והכף חוב [עוד מעט] מכריע מצד רבויים, וגם מחמת שמלאכי הזכות אין כחם יפה כל כך, שאין המצוות נעשים בכונה וברצון כראוי, מה שאין כן העוונות הוא עושה עושה בתשוקה ובחפץ. והנה האדם כשרואה אז דבר זה מתמרמר מאד וחושב בנפשו מה יהיה סופי, כי בודאי יכריזו עלי שאני רשע, כיון שכף חוב מכריע. ובתוך כך יוצא בת קול שמכריז ואומר: איה היסורים שהיו לו בעודו בזה העולם, מיד נקבצו כל היסורים שהיו לו בכל ימי חייו, והם רצין כלם לצד הימין, והכף מכריע הרבה והרבה, כי על ידי היסורים נתכפרו לו הרבה מעוונותיו והוא נשאר בחזקת צדיק. והוא שמח ומודה להשם על כל מה שעבר עליו, עד כאן שמעתי.

ד. תורת אברהם (עמי י"ח-י"ט)

ענין זה של שמחה ביסורים לא ליחידים נאמר אלא לכל ישראל, משנה מפורשת היא בברכות (נד.) "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה", ומפורש עליו בגמרא (שם ס:) "לקבולינהו בשמחה", היינו באותה שמחה שאדם שמח כשמקבל את הטובה, ישמח בקבלו את הרעה. שמחה זו באה ע"י שני אופנים, האחד הכרה גשמית, והשני – הכרה רוחנית....

הצד השני של שמחה הוא: הכרה רוחנית. כי אהוב הוא בעיני השם, כמו שנאמר (משלי ג'), "את אשר יאהב ה' יוכיח"; לולא אהבת השם לאדם גם לאחר החטא, היה מניח לו להיות אובד בחטאו חלילה. צער של ישראל שכל כך קשה לפני המקום, עד שאפילו אם הם רשעים, אומר הקב"ה "קלני מראשי קלני מזרועי", כדאיתא בסנהדרין (מו.) – צער זה אינו בא אלא מתוך אהבה יתרה אל הרשע כדי להציל אותו מחטאיו, אולי ישוב מדרכו הרעה ע"י יסורים אלה, ויזכה לחיי הנצח... שפטים אלה מאהבת השם עליו הם באים, כי יסורים המה העצה הכי אחרונה לתשובה, ומי שאפשר לו לשוב ע"י תורה או תוכחה אין הקב"ה שולח לו שלוחים אלה, כמבואר בשערי תשובה לר"י (שער שני סימן יא).

ה. משנת רבי אהרן (ח"ב עמי ס"ב-ס"ד)

ונראה דהנה בפר' עקב (דברים ח', ה') כתיב, וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו וגו', נצטוינו... לדעת כי כל היסורים הם אך לטובה, כמו שמייסר אדם את בנו מתוך אהבתו הגדולה אליו, להטיבו באחריתו, ואמרו כל זמן שאדם יושב בשלוח אין מתכפר לו מעוונותיו כלום, ואמר ר"ע חביבין יסורין, ולמד ממנשה שכל למוד שלמדו אביו לא הועיל עד שנתייסר ביסורים (סנהדרין קא, ב). ועוד אמרו (ברכות ה, א) יסורין ממרקין כל עוונותיו של אדם. ואמרו (חולין ז, ב) דם ניקוף מרצה כדם עולה. וכן במקומות הרבה לאין שיעור האריכו חז"ל בטובתן של יסורים. (וראה בשע"ת שער שני אות ג' כל מה שכתב שם). והנה בזמן שאדם שרוי בצער, שכינה מה אומרת

קלני מראשי קלני מזרועי (סנהדרין מו, א). וכתוב בכל צרתם לו צר, ועמו אנכי בצרה, אלא שהיסורים מוכרחים לטובתנו, והם רפואות ממש, והאדם מחוסר הכרתו בענין זה, מתרעם על הקב"ה, וכמו שפ"י רבינו יונה בקרא (הושע ז', י"ג) ואנכי אפדם והמה דברו עלי כזבים.

ובנפש החיים שער ב' פרק י"ב המשיל את ענין היסורים וצער השכינה לבן שנפל מן הגג ונשברו עצמותיו ואביו עושה לו רטיה והיא גורמת לו כאב, שהאב מצטער בצער בנו, אבל אין ערך לצער זה לעומת הצער שנצטער בעת השבירה, דהרי מכאובים אלה הנגרמים לו, בהם רפואתו, וצער המכאובים מועט מאד נגד תקון הרפואה. וכן הוא גם בעונשי הגיהנום שאף הם בגדר רפואה, תקון וזכוך לנפש, שאף כי הם גדולים ונוראים על למאוד הרי הם מועטים נגד הרפואה. ומכש"כ עונשי העוה"ז, שגם הקשים שביסורים, קלים הם לעומת עונשי הגיהנום, וידוע מש"כ הרמב"ן שער הגמול שרגע אחד של יסורים בגיהנום קשה משבעים שנה של יסורי איוב בעוה"ז. וגם יסורים קלים מכפרים, כמבואר לעיל שנקוף אצבע מכפר כדם עולה.

ואמרו במנחות (קב, ב) והיו חייך תואים לך מנגד, זה הלוקח תבואה משנה לשנה, ופחדת לילה ויום זה הלוקח תבואה מערב שבת לערב שבת, ואל תאמין בחייד, זה הסומך על הפלטר. הרי שגם יסורים קלים כאלה כבר נכנסים בגדר התוכחה והעונש המכפרים.

ולפי שאין אנו מכירים בעוצם החטא וההפסד הכרוך בו, לכן אין אנו מכירים בתועלתם של היסורים, שהם תמורה קלה לעונשי הגיהנום, ועונשי הגיהנום הם ג"כ קלים ביחס לחומרת החולי של החטא. וחז"ל הקדושים שהכירו את החטא ועוצם קלקולו שמחו ביסורים, וכשראה ר"ע את ר"א ביסורים שמח (סנהדרין קא, א), וכן בכמה מקומות ששמחו ביסורים, ור"א בר"ש שקיבל על עצמו יסורים ואמר להם אחיי ורעיי בואו (ב"מ פד, ב) וביבמות (קה, ב) במעשה דאבדן עם רי בר"י שנענש אבדן עונש קשה מאוד, שטבעו שני בניו ומיאנו שתי כלותיו, ואמר ע"ז רנב"י בריך רחמנא דכספיה לאבדן בהאי עלמא ולא כספיה לעלמא דאתי, ומבהיל מאוד שנתנו הודאה לדי' עבור עונשים נוראים אלה, והוא לפי שכל זה הוא תמורה קלה לעומת העונשים בעלמא דאתי. (ומכאן נבין עוצם החטא וקלקולו, אחרי דלתמורה קלה

עבורו צריך תוכחה קשה כזו, וכמה נורא עצם החטא עצמו). ובעובדא דנחום איש גם זו (תענית כא, א), שפסק לעצמו עונשים נוראים למאוד, והיה זה על חטא דשוגג ואחרי עוצם תשובתם, ולא סמכו על זה רק דנו את נפשם ביסורים כאלה, הרי דהכירו בבחינת ראייה ממש את הפגם הנורא של החטא, והרגישו שהיסורים מרפאים, וקבלו אותם בשמחה וברצון.

ב. גלגול נשמות וידיעה שהכל לטובה

א. שם עולם (לבעל החפץ חיים - פרק ג' בהערה)

האדם בא לפה על רגעים אחדים, כי כמה ימי שנותינו, והוא רוצה לידע תרוץ על כל הקשיות שיש לו, מפני מה זה עני וזה עשיר, וכנהנה קשיות אחרות שיש לו... אבל עתה שימי האדם קצרים מאד, ואינו רואה את העולם ועניינה כי אם מעט מזעיר כאכסנאי העובר ממקום למקום, ואינו מכיר אפילו את נפשו השוכנת בתוך גופו - מי הוא, ומאיזה שבט הוא, ועל מה בא לתקן עתה, אם הוא פעם ראשון בזה העולם או אפשר שכבר היה בפה כמה פעמים ולא השלים עבודתו [ובשם האר"י כתבו, שכהיום כמעט כל הנשמות מגלגלים]. וכיון שדעת האדם מעוטה כל כך, אין לנו לחקר אחר הנהגתו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וצריך האדם להתהלך עמו בתמימות ולהאמין שכל מה שהוא עושה הוא הכל לטובה, כי מפי עליון לא תצא הרעות, ואז בודאי יזכה לראות בסוף באלו הדברים גופא שהיה הכל רב טוב וחסד, כמו שמובא בברכות (ס' :) במעשיה דרבי עקיבא, עיין שם.

ב. חפץ חיים על התורה (דברים ל"ב ד בהערה).

אמנם ידוע, כי עברות שבין אדם לחברו אין יוהכ"פ מכפר עד שירצה את חברו. ואם אחד חרף וגדף את חברו, או הכהו בידו ולא ביקש סליחתו, אין לו תקנה עד שיהי

מוכרח לבוא שוב לעולם הזה בגלגול ולפייס את חברו שחטא נגדו. ומכיון שהאדם שומע בעולם העליון, שנגזר עליו לרדת לעולם התוהו עוד הפעם, הוא בוכה וצורח בקול מר על החטא הגדול הזה, ותובע מהקב"ה על מה שבראהו בגלגול הראשון להיות עשיר ואביר לב, ועשיר יענה עזות (משלי י"ח) ובשביל זה נתחצף כ"כ עד שהכה את חברו, ואלמלא הי' נברא עני לא הי' מעיז כ"כ לחרף את חברו ולהכותו, ומתחנן הוא לבראו לבל יוכרח לרדת שוב מעולם העליון אל העולם השפל.

ומכיון שהנשפט רואה, כי אין לו עצה אחרת ומוכרח להתגלגל שוב לעולם הזה, אזי הוא מתחנן לכל הפחות שיברא הפעם עני ונכה רוח, או בעל מום בלא יד, למען לא יוכל מעתה לחרף או להכות את חברו בבואו לזה העולם, אבל המקטרג איננו מסכים ע"ז, וצועק כי אז לא תהי' תשובת המשקל, אלא רוצה הוא שיברא דוקא עשיר ובשתי ידים, ורק אחרי תפלות ותחנונים ופרקליטים טובים נתעוררה עליו זכות ונתקבלה בקשתו להברא עני או בעל מום.

והנה יש שהאדם מתאונן בזה העולם על רוע מזלו, ביחוד מתרעם הוא על עניותו, או על חסרון בריאותו או על איזה מום בגופו, ושכח לגמרי, שבעמל רב עלה לו לפעול שיברא עני, למען לא יחרף את חברו, או שיהי' בעל מום, שלא יוכל להכות את רעהו, וזה אמר הכתוב, כי משפטי ד' צודקים דוקא "יחדו" כשיודעים מה נעשה עם האדם קודם יצירתו, ואיך השתדל להברא אח"כ, אזי יוכח, כי המשפטים אמתיים הם, וכי עניותו לזכות גדולה תחשב לו.

ג. עלייה על ידי היסורים

א. חפץ חיים (על התורה - דברים ח טז)

למען ענתך ולמען נסתך. ביאורו, העינוי הי' כדי שיבחנו אם שלמים הם עם ה', ונסותך פרושו הוא מלשון התרוממות, כמו הרימו נס על העמים, וכדאיתא בזה"ק. ושני הפרושים מתאחדים, דע"י הנסיון אם יעמדו בו, יהיו הם עליון על כל גויי הארץ.

והמדה הזאת נוהגת בכל דור ודור ובכל איש ואיש כאשר השי"ת רוצה להעלות את האדם באיזו מדרגה, הוא בוחנו תחלה, וכמו שאחז"ל במ"ר בראשית, אין הקב"ה מעלה את האדם לגדולה עד שהוא בוחנו תחלה וע"י הבחינה מתעלה האדם במדרגתו מאד, וכמו דאיתא בבבא בתרא דף י', בחד אמורא ששמע למעלה שהרוגי לוד שקדשו שם שמים, אין כל ברי' יכולה לעמוד במחיצתן. ולא דוקא הריגה, דה"ה ע"י כל מיני צער ועינוי שהאדם מתיסר בעבור הקב"ה, נתעלה מדרגתו לעוה"ב, וכדאי' בברכות ה', ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתן אלא ע"י יסורין, ואלו הן תורה וא"י ועוה"ב וכו' עיי"ש. גם איתא במ"ר, אשרי אדם שעומד בנסיון שאין אדם שאין הקב"ה מנסה אותו כו' עיי"ש. וראוי לך לידע עוד, דהימים שהאדם עובד להקב"ה בזמן שאין הקב"ה מרבה לו בטובה כ"כ, הם נחקקים לו לעד למעלה להזכר שמו לטובה בעבור זה וחושבים להאדם כאלו הי' מתחסד עם הקב"ה בזה. ומקרא מלא הוא בירמיהו, כה אמר ד' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

ד. זכיה לעוה"ב

א. חפץ חיים (דברים ל"ב ז)

זכור ימות עולם. ובמ"ר ובילקוט כאן, א"ל כל זמן שהמקום מביא עליכם יסורים בעוה"ז, תזכרו כמה טובות ונחמות עתיד ליתן לכם לעתיד לבוא. עכ"ל. ואמר ע"ז משל בשם המ"מ ומו"צ דווילנא.

ישראל אחד מדורות הקדמונים, שכר בית משר אחד בשכר ג' מאות רו"כ לשנה, ושמר השוכר את זמן הפרעון, לפרוע להשר דמי דירה מדי שנה בשנה. ויהי היום, שהשר נסע למרחוק והפקיד לאחד מעבדיו על חצרו וגם על הבית הזה. והפקיד ההוא הי' איש מבקש תואנות ורע מעללים מאד. והעלה שכר הבית עד חמש מאות רו"כ לשנה. ויהי כבוא זמן הפרעון, שלח וקרא להשוכר בבוקר שיביא אתו

כסף הפרעון. והנה חסר היי לאיש הזה אז עשרים ר"כ, ולא רצה הפקיד להמתין איזה ימים, ודרש התשלומין דוקא בו ביום. ומכיון שלא יכול להמציא כל הסך בשלמות, גזר הפקיד להכות עשרים הכאות תמורת העשרים ר"כ. וכן עשה הפקיד הזה עוד לכמה אנשים, מלבד מה שגזל ועשק אותם, עד שבמשך הזמן נעשה לעשיר גדול וקנה חצר לעצמו. וירע להישראל מאד על הבזיון והחמס שנעשה לו. כששב השר לביתו, אמר האיש לאשתו, אלך נא אל השר ואספר לו ע"ד החמס והבזיון שעשה לנו פקידו. וילך האיש ויספר להשר את אשר קרהו, וגם ע"ד ההכאות אשר הוכה על לא חמס בכפיו. וירע מאד בעיני השר על רשעת פקידו, ונכמרו רחמיו על שוכר הבית הזה, ויאמר לו, לכן תחת כל הכאה, אני גוזר שיתן לך מאה ר"כ. והנה יש לו חצר של ד' אלף ר"כ, חצי חצרו יהי שלך עבור עשרים ההכאות ונתן לו תעודה ע"ז. אשתו של השוכר, המתינה על בעלה בחצרו של השר פגשתו כשהוא יוצא ופניו זועפים. וכששאלתו מה נעשה במשפטו, הראה לה את התעודה שנתן לו השר על חצי החצר של פקידו שמעתה יהי שייך לו. ותאמר לו, א"כ למה פניך רעים? אדרבה צריך היית לשמוח במתנת חלקך? ויען ויאמר לה, בין כך ובין כך כבר עבר כאב ההכאות, יותר טוב היי לי, אם היי אז מכני ארבעים הכאות, ויהי כל החצר שייך לי, ובשביל כך הנני עצוב...

כן הדבר ממש, בעוד שהאדם מקבל היסורים בעוה"ז, הוא דואג ומצטער ע"ז מאד, ואינו רוצה לסבלם כלל. אך כאשר יבוא לעולם הגמול, ושם יקבל הרבה שכר תחת כל שעה ושעה של יסורים שסבל בעוה"ז, יחשוב האדם אז בנפשו, הלואי הייתי סובל אז יסורים ביותר, כי עתה היי לי הרבה יותר עונג נצחי ע"ז.

ב. דעת חכמה ומוסר (ח"ב מאמר מ"א)

סוד גדול כ"כ הוא יסורין, עד שמצינו שאמרו חז"ל (ברכות ה). "מהו יסורין של אהבה חד אמר כל שאין בהם ביטול תורה וחד אמר כל שאין בהם ביטול תפלה שנאמר (תהלים סו, כ) ברוך א' אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי רחב"א אר"י אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח". – הרי שאפילו באופן שיש ביטול תורה ותפלה, שע"ז כתיב "ברוך א' אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי",

מ"מ יסורין עוד גדול מתורה ותפלה, כ"כ גדול הוא ענין היסורין, שממנו הוא שזוכים.

זהו סוד הגדול מה שמצינו שהגדולים שלנו חבבו כ"כ יסורין, כמו שמצינו בגמ' (ב"מ פד:) על ראב"ש שקרא להם "אחי ורעיי באו", - צריכים להבין את זה בתורת "מסחר", הם היו סוחרים גדולים מאד, ורצו לעשות עסקים הכי גדולים עם רוחים מאד גדולים, ובידעם זה הסוד מהו ענין היסורים, כי עולם הבא קונים דוקא ע"י יסורין, לא מצאו עסק יותר טוב מזה, ובחרו להם ביסורים, פשוט מטעם "עסק המכניס רוחים היותר גדולים". אדמו"ר ז"ל הי' אומר תמיד: סוחר גדול הנושא ונותן בעסקים של אלפי אלפים דינרים ביריד בניזשנא לא יוכל בשום אופן להתעסק כל היום ברצוא ושוב על מסחר קטן של עשירות ביעים. חז"ל הק' בידעם מסוד כזה של "יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז", (אבות ד, יז) - זה הרי כולל כל חיי עוה"ז מאדה"ר עד היום, כל עונגים ותענוגים מאז ועד עכשיו, והכל אינו מגיע לקורת רוח אחת של עולם הבא, - וזה משיגים דוקא ע"י יסורין, "לא נתנן אלא ע"י יסורין", ע"כ פנו עצמם רק לזאת...

ושם בגמ' ברכות "אמר רחב"א אר"י אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח אלא מה ת"ל ומתורתך תלמדנו אל תקרי תלמדנו אלא תלמדנו דבר זה מתורתך תלמדנו ק"ו משן ועין מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחירות יסורין שממרקין כל גופו של אדם אעכו"כ". - והנה האם יש לנו ציור בעסק יותר טוב מזה?! איזה עבד אינו מחכה בכליון עינים שרבו יפיל לו כבר את שינו, וכי מילתא זוטרתא היא החירות מה שהוא משיג, נפטר הוא מ"לעולם בהם תעבודו", (ויקרא כה, מו) ויוצא לחירות, שכר גדול כזה בשביל צער קל של הפלת שנו, וכי יש לנו ציור ברוחים כאלה, ומהו לפי"ז יסורין, איזה רוחים נותנים הם כבר, הרי זה ממש עסקים המכניסים אלפי אלפים ריוח לבעליהם, ויש לנו ציור כבר בהרוחים של חז"ל הק'...

היאומן כי יסופר הציורים שחז"ל אומרים לנו בעוה"ב! בגמ' (סנהדרין ק:) ר"מ אומר במידה שאדם מודד מודדין לו דכתיב בסאסאה בשלחה תריבנה אמר ר' יהושע וכי אפשר לומר כן אדם נותן מלא עומסו לעני בעוה"ז הקב"ה נותן לו מלא עומסו

לעולם הבא והכתיב שמים בזרת תכן – ופרש"י "והלא אינו יכול לסבול כ"כ", היינו שהרי אי אפשר לקבל כ"כ – ואתה אי אומר כן איזו מדה מרובה מדת טובה או מדת פורעניות הוי אומר מדה טובה מרובה ממדת פורעניות וכו' במדת פורעניות כתיב ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר והלא אדם מושיט אצבעו באור בעולם הזה מיד נכוה אלא כשם שנותן הקב"ה כח ברשעים לקבל פורענותם כך נותן הקב"ה כח בצדיקים לקבל טובתן". מבהיל מאד הדבר! ר' יהושע בכל המושגים שלו בעולם הבא, בנצח נצחים, לא השיג שכר כזה, ושאל "וכי אפשר לומר כן".

והנה אם בשביל "מלא עומסו לעניי" מקבלין רוחים כאלה, מה פלא הוא לפי"ז מה שחז"ל הק' התנשקו כ"כ עם יסורין, וקראום "חביבי", גם בתורת "מסחר" האם ראינו עסקים יותר טובים מאלה, הרי בעניי עוה"ז רואים אנו מסירת נפש על כל שעל ושעל, מסכנים נפשם לילך במדברות ובימים, ובשביל מה? בשביל הרוחת ממון, הולכים לקרב, ומעמידים עצמם בסכנות היותר גדולות, ומה יש לו אחר כל זה, לא יותר מאות-הצטיינות של נחשת, ומה מתפלאים אנו ע"ז שחז"ל הק' היו מוכנים תמיד למסירת נפש, בידעם מסוד רוחים כזה של "עין לא ראתה", (ישעי' סד, ג) הרי מסירת נפש פשוט בזה, וכי לחיים של ע' שנה במצב של "סרקו בשרו במקלות של ברזל" לא היו רצים לקראתו בשמחה רבה עד אין שיעור, "עכשיו שאני רואה רבי בצער איך לא אשמח", - כשאני רואה הרוחים של רבי איך שהוא מרויח אלף אלפי אלפים דינרי זהב הרי השמחה גדולה ועצומה.

ג. חיי עולם (עמ' יב-יג)

וכתב המסילת ישרים פ"א... מה הם חיי האדם בעוה"ז או מי הוא ששמח ושלם ממשי בעוה"ז, ימי שנותינו שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ורהבם (ורובם) עמל ואון בכמה מיני צער וחלאים ומכאובים ואחר כל זאת המות, אחד מני אלף לא ימצא שירבה העולם לו הנאה ושלוה אמיתית וגם הוא (המצליח בעוה"ז) אילו יגיע למאה שנה כבר עבר ובטל מן העולם עכ"ל, והמתבונן באמת יראה בעצמו ובמכיריו שרוב

ימי חייו הם בצער ומכאובים שונים ומשונים אם בחלי הגוף (כפי הידוע לי, במשפחה גדולה של כמה נפשות ע"פ רוב יש בהם אחד ידוע ידוע חולי והשאר יחלו לעתים תכופות אחד מהן או יותר אם חולה ממש שנפל למשכב או שעושים מלאכתם אבל חולים, פעם בקיבה, פעם בדלקת, פעם כאב ראש ועצבים, פעם שיניים או עיניים, ר"ל וכהנה וכהנה) ורוב בני"א מתייסרים וסובלים ממחסור בפרנסה או עומס החובות, והעשירים הלא מרבה נכסים מרבה דאגה. וכן הקנאה אוכלתו והחרטה מנקרתו (למה לא השכיל בשעתו לעשות או להשיב כך וכך) ופעם השעמום, ופעם התאוה שמתאוה דוקא למה שאין בידו להשיג והפחד אודות העתיד, אודות מצבו הפרטי או קרוביו, או מצב המדיני, ועל כולם תאות הכבוד אשר לא ימלט ממכאוביו כמעט בכל יום אם מבני ביתו אם ממכיריו, פעם פגעו באמת בכבודו, פעם בדמיונו כמדומה לו שזה הפלוני לא התחשב עמו כהוגן, וצער גדול בנים בקטנותם ובדלותם אשר כרוב אהבתו אותם כן רוב צערו אודותם, מבלתי יכולה לסדרם כרצונו* ובהתקרב ימי הזקנה ירגיש שהוא נדחה מעמדותיו ונעשה טפל, אמנם מתאמץ הוא להחזיק מעמדו כמקודם אבל לאט לאט נדחה הוא לקרן זוית ועיניו רואות איך אחרים יורשים מקומו בחייו, ואח"כ הוא נעשה למשא ולעול למשפחתו ולכל מי שלפני זמן מה הי הוא השליט עליהם, ואח"כ (ע"פ הרגיל) עוסק ברופאים ורפואות זמן זמנים עד שמגיע יומו כי הולך הוא לבית עולמו, והוא נרעש ונפחד מאבידת עולם הזה ועזיבתו, ונעשה מיואש, ועובר בטל, כחרס הנשבר, וככלות הכל מסיים החיים במות ויסורי מיתה ר"ל. מעתה הלא תשאלו למה נברא האדם הלזה לחיות חיים מעורבים יגון ושמחה צער ועונג עליות וירידות והמון תמורות ורובם צער וכאב לב, מה זה ועל מה זה והתשובה האמיתית היא מפני שכל חיי עוה"ז אינו מעבר ופרוזדור לחיי הנצח אשר אין ערוך אליו, וכל חייו נסתדרו כפי מה שגלוי לפניו ית"ש שהוא רצוי ביותר להכנתו לחיי עד, וכן נידון לפי זכיותיו ומעשיו, והדבוק בהשי"ת ובתורתו הקדושה יקבל באהבה כל פגעי הזמן יהיו מה שיהיו בידעו כי השי"ת אתו וכל דעביד רחמנא לטב עביד, כמשאחז"ל (ברכות ס' ע"ב).

ד. קריינא דאגרתא (ח"א צ"א)

אמרו חז"ל בפ"ק דברכות חביבין יסורים, וכיון שחז"ל אמרו חביבין הרי הן חביבין, והם הצלחה ואושר גדול ונורא לעניני עוה"ב ולכן מהיסורין שכבר עברו יש לשמוח מאוד מאוד כי הוא ריווח שאין לשער והוא מחסדי השי"ת הנוראים.

ה. קריינא דאגרתא (ח"ב כ"ח)

והנה יסורים הוא ענין גדול ורם מאוד מאוד וכל העוה"ב תלוי בזה עד שאחז"ל כי כשעברו ארבעים יום בלא יסורים שאוכל עולמו, וראבר"ש ורבי הביאו היסורים על עצמן מרצונם באמרם חביבין יסורים כו' ולמעלה נחשבו היסורים רכוש עצום ונורא מאוד, רק שהיסורים הם מרים מאד וקשה מאד כח הסבל, אך כ"ז ביסורים דעכשיו. אבל היסורים שכבר עברו וכבר סבל אותם הרי כבר הם רק טובה וברכה. כי מה שסבל כבר עבר ובטל נמצא שהחולה רכש לו הון רב מאוד של זכויות, ע"י היסורים.

ו. שפתי חיים (אמונה והשגחה א עמי תמ"ד-תמ"ה)

עולם הזה הוא עולם העבודה, על ידי עבודתנו אנחנו מתכוננים אל העולם האמיתי, אל התכלית הרוחנית, שהוא העולם הבא, כאמרם רז"ל (אבות ד', ט"ז) העוה"ז הוא פרודור לעוה"ב....

את כל עניני עוה"ז אנו צריכים למדוד באמת-המידה של כלי עזר ותועלת לעבודת השי"ת (עיי במסילת ישרים פ"א: "ע"כ הושם האדם בזה העולם בתחילה כדי שע"י האמצעים האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו שהוא בעוה"ב). רק לפי מבט זה אנו יכולים להבין את הנהגת הקב"ה אתנו בעולמנו.... עוה"ז הוא בית מלאכה עבורנו, עם כל התופעות הלא נוחות של סבל ויסורים, שהם בגדי העבודה עבורנו, שמשמשים אותנו כדי להגיענו אל העולם האמיתי הנצחי.

ה. תיקון המידות

א. תורת אברהם (עמ' כ"ה)

להגשמה זו, שהיא מקור כל המדות הרעות – עצה גדולה לה: היסורים. יסורים אלה מעצמם מחלישים את התאווה, מפרידים את האדם מעט מעט מהדבקות שלו בענינים גשמיים; רואה הוא כי אפשר לאדם לחיות גם בלי תאווה, בלי מנוחה, בלי גאווה של שפלות, בלי כבוד-מדומה, ונעשה לאט לאט בן חורין משעבוד נפשו וצמצום השקפתו, עד שיפקח עיניו לראות את מהותו האמיתית, את עשרו הפנימי. וכמו שרבו ענינים גשמיים משפיע על גאותו ושכחת הבורא – כן מעוט ענינים אלה משפיע על הענוה שלו וזכרון בורא העולם ומנהיגו.

ב. מכתב מאליהו (ח"א עמ 101-102)

כל מי שטעם טעם יסורין מימיו, אם אך לא היה עקשן מופרז השוקע עם טעותו, ואפילו לא עשה חשבונות רוחניים אלא רק השתמש בחשבונות הפשוטים שאדם שופט על פיהם בעסקי משא ומתן, ועל פיהם בא למסקנא שיש להתיימש מתקוותיו וחלומותיו הגשמיים, כל אדם שבא למצב כזה כבר הרגיש איך במקום המציאות המדומה של גשמיות שהסיר מלבו, נתוספה לו מציאות רוחנית אמיתית....מי שראה בסיסו הגשמי, שחשב שהוא כבר מסודר לדורי דורות, מתפרק ומתפזר לעיניו, וזכה רק לעקביות פשוטה, לעזוב את ההבל ולהתחזק באלקיו, כבר הרגיש את התקף הפנימי ומנוחת הנפש הניתנים להבוטח בה'.

וזה הוא דבר בדוק ומנוסה, כל מי שמניח, ומייאש את לבו, מלרדוף אחר עוה"ז, כנגד זה כבר מופיע לעיניו אור האמת, אור פני ה', ומתגלים לו דברים דלא קיווה להם, דברים למעלה ממדרגתו. ואפילו אם לא פרש מן ההבל מעצמו אלא ע"י דכדוכי היסורין, מ"מ בסור החשך יתגלה לו האור ממילא; כי כך היא מדתו של הקב"ה: "אני את דכא – דכא אתי" (סוטה ה).

וכך כתוב בזהר (ריש שמות), שבגלות בבל, דוקא משום שהיתה יותר קשה לסבול מגלות מצרים – מפני שלא היו רגילין ביסורין – והיו נוטין ישראל לייאוש, הוריד הקב"ה פמליא שלו לבבל, וגם הוא ירד עמהם, ונגלה על יחזקאל, ונתן לו רשות לגלות מה שהיה אסור לגלות כשהשנים כתיקונם, כדי שיאמינו ישראל שהשכינה עמהם.

ג. שיחות מוסר (מאמר י"ח חביבים יסורים)

ועוד אנו מוצאים במעלת היסורים וחביבותם. אמרינן בגמ' סנהדרין (צח א): "משיח היכן יתיב? אפיתחא דקרתא [ובהגהת הגר"א, אפיתחא דרומי], ומאי סימניה, יתיב ביני עניי סובלי חולאים, כולהו שרו ואסירי בחד זימנא [מתירים כל נגיעיהם יחד ומקנחים אותם וחוזרים וקושרים אותם], ואיהו שרי חד ואסר חד" וכו'. עוד אמרו (שם ע"ב): "אמר רב אי מן חיי הוא [אם מן החיים הוא משיח], כגון רבינו הקדוש, ואי מן מתיא הוא, כגון דניאל איש חמודות", ופירש"י: "אם משיח מאותן שחיים עכשיו, ודאי היינו רבינו הקדוש דסובל תחלואים וחסיד גמור הוה, ואם הוא מאותם שמתו כבר, היה דניאל שנדון ביסורים בגוב האריות, וחסיד גמור היה".

הרי שאחד מתנאי המשיח הוא שיהיה בעל יסורים, אם בין עניים מנוגעים בפתחה של רומי, אם בעל יסורים נוראים כרבינו הקדוש וכדניאל בגוב האריות. מקומו אינו בין תלמידי חכמים העוסקים בתורה בבית המדרש, אלא בין סובלי חלאים רעים. והטעם לזה נראה, שכדי להיות גואלן של ישראל עליו להרגיש את הכלל, ואין לך מי שמרגיש את זולתו כבעל יסורים, כי אין השבע חש ביסוריהם של הרעבים...

והרגשת צער הזולת, היא השתתפות בצערו ובסבלו. והמשתתף בצערו של חברו זוכה למדרגה עצומה, וכמו שאחז"ל (קה"ר פ"ז ב ד) על חבריו של איוב שבאו לנחמו בשעת צערו שזכו לנבואה, ועוד זכו שנתפרשו שמותיהם בתורה, ואילו

הבאים למשתה גדול של אברהם ביום הגמל את יצחק לא נתפרשו שמותיהם ולא זכו לנבואה.

ד. דביקות בהקב"ה

א. קובץ איגרות חזון איש (ר"א)

חביבין יסורין לזה שרואה אותם כשלוחי דרחמנא ומהדקים את הקשר בין יצור ליוצרו יתברך, ומעלים אותו לעולם שכולו אור, מורם מנטיות גופניות, וזה כל האדם, ואשרי חלקו.

ה. תשובה ושלימות

א. תורת אברהם (עמוד כ"כ-כ"א)

עד עכשיו דברנו אודות נחיצות המחשבה וההרגשה, בכדי להגיע למטרה הרמה, שבשבילה ניתנו יסורים לאדם... אבל לא כולי עלמא דינא גמירי, רוב האנשים אין להם כח המחשבה, ואין שעתם פנויה לכך, ויסורים גם להם יש, הכי יסורים שלהם אינם נכנסים בדברי הכתוב "את אשר יאהב ה' יוכיח"? ואיזו אהבה יש למצא ביסורים בלי מחשבה?

אלא, שיש ביסורים שתי תועליות. אחת: שעל ידם מחפש האדם דרכיו וזוכה לתשובה, שנית: שהם מכפרים על חטאיו, כמבואר בשע"ת לר"י (שער ב סימן ג): "ובתחלואי הגוף אשר חלה השם בו ירפא חלי נפשו". ראייה לדברי רבינו יונה אלה נראה ממה דאיתא ביומא (פו.): "עבר על כריתות ומיתות ב"ד ועשה תשובה, תשובה

ויוה"כ תולין ויסורים ממרקין". יסורים אלה הלא אינם לעורר את האדם לתשובה, כי כבר שב בתשובה שלמה, אלא לזכך את הנפש זיכוך שלם, כיון שחטא אדם בדבר שחיוב כרת יש בו, הרי אותו העון דבוק כ"כ בנפשו עד שאי אפשר להפרד ממנו, כי החטא נתעצם בו, ולו היו מנסים להפריד את העון ממנו, היתה גם הנפש, בדבקותה בעון, נפרדת מנצחיותה. לכן גם אחר התשובה זקוק הוא לאמצעים המנתקים את החטא מהאדם לגמרי. אמצעים אלה המה היסורים, המרפים את כחות הגוף ותאוותיו, וממילא תצא הנפש זכה מחטאה.

והנה כשם שהיסורים משלימים את טהרת הנפש וזכותה אחר התשובה, כן יש מהם תועלת גם קודם התשובה, אף שחסר אז יסוד התועלת ומטרת נתינתם, בכל זאת יש אופן של שלמות שמשגיגים מהיסורים עצמם, כמו יסורי גיהנם לאחר מיתה, שאדם נידון בהם ומזדכך מן החטא כמו שאמרו: "כל היורדים לגיהנם עולים חוץ משלשה" (ב"מ נח:), כי הגיהנם מצרף את הנפש מהשחתתה, והאדם נכנס ממנו לג"ע, ושם הלה אין תשובה מועילה, ככתוב: "כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול" (קהלת ט), נמצא שיסורים גם בלי תשובה, רב כחם לרפאות את חולי הנפש.

רפואה כזו המציא השם לאדם גם בזה העולם, שיסורים ימרקו את העוונות. מובן הדבר כי אם יבין האדם את מטרתם, ויחפש דרכיו ויעשה תשובה, אז אין ערוך לסליחתו, וביסורים הכי קלים יוכל להרפא מהחטאים היותר גדולים. אבל גם לאיש חסר הבנה, החי את חייו כסוס שוטף במלחמה, בלי דעת ובלי חשבון, בלי פשפוש המעשים ובלי תשובה, גם לאיש כזה יש יתרון מיסורים, כי הוא מתעלה על ידם בחייו כמו לאחר מותו, ואף כי רבינו יונה אומר (שם סימן ב): "ואם לא ישוב האיש מדרכו הרעה ביום רעה, והוכח במכאוב ולא שב עד המוכיחו, יגדל עונו ויכפל ענשו" עייש כל זה הוא בנוגע למטרה הראשונה, כי אחר שלא מלא האדם את אשר נדרש ממנו בהיות האפשרות בידו לשוב, יגדל עונו על אשר לא שב גם ע"י עצה זו, ויכפל ענשו למען יזדרז לשוב, כי אין הקב"ה מתיאש מן האדם בעודנו בחיים ועל דבר זה זירז הנביא ואמר: "על מה תכו עוד תוסיפו סרה" (ישעיה א, ה), כדי שיחדלו לחטוא. אבל מעלת היסורים כשהם לעצמם אינה גרועה בעולם הזה מכפי שהיא בעולם הבא, - ועוד גדולה היא במעלתה, כי יסורים קלים בעוה"ז כיסורים גדולים בעוה"ב

נחשבים כידוע, - כי היסורים, הם עצמם משלימים את נפש האדם... חלישות הגוף וכח תאותו באה על ידם... תאותו נתקטנה, חמדת הכבוד שלו נתמעטה, שאיפת העושר אינה מגיעה כבר למרום פסגתה...

אך לא זו בלבד... אלא אפילו אם האדם לא ירצה בהם, לא יתרגל אליהם ולא ישמח אתם, אלא יצטער מהם צער גדול, עשוק ורצוץ יהיה בלבו, ויהיה כמי שנאמר עליו: "והיה כי ירעב ויתקצף וקלל וגו'" – איש כזה לכאורה אין לו שום תועלת מיסורים, לא תועלת הבאה ממחשבה והרגשה, ולא תועלת של היסורים עצמם, כי אדרבה עוד נתוספו לו על ידם כעס והשחתה. אבל כאשר נתבונן, נראה, כי גם איש כזה מתעלה ע"י יסורים. כי מי לנו גדול בכעס ומרירות יותר מאיוב, קללות מקללות שונות קלל, טענות ותביעות שאין להשיב עליהן השמיע, כי הלא הצדק היה אתו, שלא היה בו שום חטא, טענותיו הקשות לא הניחו לו לשוב ע"י לשוב יסוריו, ואדרבה, נתקלקל ונעשה חוטא על ידם, כמו שאמרו חז"ל על הכתוב "לא חטא איוב בשפתיו": בשפתיו לא חטא, אבל בלבו חטא (רש"י איוב ב, י), - ובכל זאת לא נצח השטן בטענתו. איוב לא נתבע על מה שחטא בלבו, אין אדם נתפס על צערו, אדרבה, חבריו נתבעו על תשובותיהם מפני חשדו בכשרים, כי יסוריו הועילו לאיוב לעמוד בנסיון, שלא יחטא בשפתיו, ועמידתו בנסיון בחלק זה גרמה לו, שלא פסקה נבואה ממנו, כי אף כי היה מלא כעס ומרירות עד אין קץ. כי גם אחר הכעס וגודל המרירות – היסורים עושים את שלהם, ומקנים לאדם איזו מדרגה של שלמות במקצוע אחד, וגם זה נקרא תועלת, ונכנס בכלל "את אשר יאהב ה' הוכיח".

ב. תורת אברהם (עמ' 44)

שמונים שנה של שעבוד וגלות - הביאו את עם ישראל לידי הכשרה גדולה; לעומת הירידה העצומה בשלמות של בחירה במשך שנים אלו, עלה מהלך שלמותה של השגחה עליה אחר עליה. שלמות זו אם כי לא נראתה לעין אז, מסבת חסרון של הבחירה אצלם, נשארה טמונה בלב, בתור הכשרה ואפשרות להתגלות ולצאת לפועל בהזדמנות הראשונה. אנשים אלה, כיון שנשלמה הכשרתם די היה עבורם בגילויים

אחדים של אמת, כדי לחזור מטעותם הגדולה שעמדו בה. פלא הדבר: נסים שהיו במצרים ועל הים ראו כלם, ישראל והמצרים יחד, אלה יצאו ממ"ט שערי טומאה ואמרו שירה, למדרגה היותר גדולה בנבואה עלו, ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל (מכילתא בשלח פ"ג) וכה הלכו מדרגה אחר מדרגה עד שזכו לקבל תורה מפי הגבורה, והשם דבר עמהם פנים אל פנים מעין מדרגת משה רבנו. - ואלה נשאר מצרים כמו שהיו, גם על הירא שבהם נאמר: "טוב שבמצרים הרוג" (שם פ"א) כי ע"י יראת שמים שלהם נעשו לרודפים אחר עם ישראל.

אלא שהכשרה גדולה נחוצה, כדי להשיג היכלת להשתמש במעשה נסים, הנס הוא הגילוי, ולקבל את הנס צריך כלי קבול. שעבוד מצרים הכשיר את עם ישראל, הכין בלבם את האפשרות לקבל, הכל היה מוכן, וכיון שבאו משה ואהרן וגילו להם את דבר השם - מיד האמינו, האמינו בנבואה, האמינו בגאולה, אף שהיא שלא כדרך הטבע, כי אין עבד יכול לברוח אז ממצרים. ולאחר שראו את הנסים, שינוי סדרי בראשית, עלו עליה אחר עליה עד שבמשך זמן קצר השליכו מעליהם את כל אשר קלטו במצרים, ולא זו בלבד, אלא שביערו את הרע והזוהמא שבלגם עד הזוהמא הראשונה של חוה – "ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתם" (ע"ז כ"ב). הרמב"ן אומר, כי יציאת מצרים היא יסוד האמונה בכל חלקיה, כי שינויי הטבע שנראו ביציאת מצרים, די בהם לברר לכל, כי השם משגיח על מעשה בני אדם, וכי הוא גומל טוב לשומרי מצוותיו, ומעניש לעוברי מצוותיו, וכן כל חלקי האמונה, ובאשר כי אין השם עושה נסים לכל איש וכל דור, בחר בדור מן הדורות והראה לפניהם את כל יסודות האמונה למען יתבונן בה כל אחד מהדורות הבאים אחריהם (שמות י"ג).

ופלא המה דבריו; אם בחר השם בדור מן הדורות היה לו לבחור בדור של תנאים ואמוראים או יותר טוב בדור של נביאים, ובזמן שבהמ"ק קיים! מה ראה השם לבחור בדור של מ"ט שערי טומאה? אלא שהם הם הנבחרים. הם נידונו ביסורים, הם סבלו את קושי השעבוד, הם המה האהובים למקום, כי אין זיכוך הנפש כיסורים, אין שלמות הכשרה כשעבוד וגלות, דור של גלות הוא הנבחר לראות נסים ולהבינם, עד מדרגה של נבואה, עד קבלת התורה.

פרק ה'

אין מקום ליאוש

א. תורת אברהם (שמחה ביסורים עמי י"ח-י"ט)

ענין זה של שמחה ביסורים לא ליחידים נאמר אלא לכל ישראל, משנה מפורשת היא בברכות (נד.) "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה", ומפורש עליו בגמרא (שם ס:) "לקבולינהו בשמחה", היינו באותה שמחה שאדם שמח כשמקבל את הטובה, ישמח בקבלו את הרעה. שמחה זו באה ע"י שני אופנים, האחד הכרה גשמית, והשני – הכרה רוחנית.

כי באמת גם הצד הגשמי נחוץ להכרה, אין אדם יודע מהי "טובה" ומהי "רעה". רואה הוא האדם בד' אמותיו, את ההווה הוא רואה – לא את העתיד, את הסמוך לו – ולא את הרחוק ממנו, אם אך הוא ריחוק כל שהוא. סיפור התורה של יעקב אבינו די לנו בזה. חז"ל אמרו על הכתוב "למה תאמר יעקב וכו' נסתרה דרכי מה": אמר הקדוש ברוך הוא אני עוסק להמליך את בנו במצרים והוא אומר למה הרעותם ליי (מדרש רבה בראשית צא, יג). אבלו של יעקב אלו היה רק על האבדה הגדולה של בנו, בצדק היה, ומכש"כ על בן גדול כזה, שכל מה שלמד בבית מדרשו של שם ועבר מסר לוף מה שלמד יעקב כשהיה בן ס"ג שנה עד ע"ז שנה, י"ד שנים שלא נתן שינה לעיניו, - מסר ליוסף בילדותו עד י"ז שנה, גדול היה מכל אחיו השבטים, "בן זקונים" ביאר התרגום אונקלוס – בר חכים. נוסף לזה אבדה באופן כזה, ע"י מיתה משונה, "טרף טורף יוסף", ובפרט שהיה הוא המסבב לזה, כי שלחו למקום סכנה, אשר על זה היה הצדק אתו מה שקבל אבלות לכל ימי חייו, אף שידע שע"י תסתלק רוח הקדש ממנו, כי אין השכינה שורה מתוך עצבות, אבל כיון שהיתה מצדו גרמא באבדון נפש זה, אסור לו לשמוח כל ימיו, וכל שכן אחר שביארו חז"ל, כי סימן זה היה מסור בידו, אם ימות אחד מבניו בחייו אז יהיה הוא לאחר מותו בגיהנם, וזה הביאור של "ארד

אל בני אבל שאולה", שאול ממש היינו גיהנם – היש קץ לצער כזה, שיעקב אבינו יראה פני גיהנם, דבר שחרד יצחק חרדה גדולה כשראה זאת על עשו, יהיה יעקב אבינו נידון בתוכו? והקב"ה אומר, רואה הנך רק את ההווה, לא את העתיד של איזה שנים, "אני עוסק להמליך את בנו במצרים", מכין אני את כסא המלוכה של מצרים עבורו, כבוד וגדולה שאין כמותם, "והוא אומר למה הרעותם לי". לא רק את העתיד אינו רואה, אלא גם את ההווה, אך בריחוק מקום: יעקב אבינו בכה בכי של אבלות עולם, גם כשהיה כבר יוסף מלך במשך תשע שנים, אך בארץ מצרים הרחוקה מארץ כנען כמה שעות, ריחוק מקום של שעות אחדות גרם לו להפוך את השמחה – לאבל, אור גדול – לאפלה. לו ידע יעקב את אשר נעשה בארץ הסמוכה לו – הלא שמחה אין קץ היתה לו, ומי לנו גדול מיעקב אבינו?

ספור זה די הוא לנו לשמוח ביסורים, שמחה מהכרה גשמית של ריחוק מקום, הכרה גשמית של עתיד קרוב. כי אותה הרעה שאנו נמצאים בה, יכולה להיות טעות מעיקרה; דבר הנראה רעה בהזיון ודמיון, - מכין את הטוב הגדול במציאות, רעה הנראה לעין במקומו, כבר הוא טוב שאין כמותו במקום הקרוב לו מהלך של שעות אחדות. ובכן אין מקום לצער, אין מקום לבכי, רק ששון ושמחה על רע הנראה כמו על טוב הנראה, כי ממקור אחד הכל הולך, ממקור הטוב והחסד אין סוף, זהו צד אחד של שמחה – הכרה גשמית.

ב. אור יחזקאל (אמונה עמי י"ד)

האמונה מחייבת שלא להתיאש בכל מצב שהוא....אסור שהתקוה תאבד, אפילו במצב הקשה ביותר. רק בקשת הרחמים, צריכה להשתנות בעת שכזאת. יש לבקש ביתר שאת, כדי לעורר רחמי שמים....

אם נוסיף להעמיק בענין נראה, שלא זו בלבד שאין תועלת בהשענות על סיבות, אלא יש בזה גם נזק. שכן הישועה באה דוקא בשעה שנראה לכאורה שאפסה כל תקוה.... הסיבה להנהגה זו היא, היות הבריאה מלאה נסיונות לאדם. ולכן ה' מביא את הצדיק למצב שיחשוב שאפסה כל תקוה. בכך הוא בוחן אותו אם אמונתו שלמה אם

לאו. כאשר האדם עומד בנסיון הוא זוכה ברגע האחרון לישועה, שכן לגבי יכולת הקב"ה אין כל הבדל אם זהו הרגע האחרון או לא.

ג. חיי עולם (ח"ב עמ' ע"א)

אחז"ל במגילה י"ג ע"ב על הפסוק ויהי אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש כו' מאי אחר הדברים אחר שהקדים הקב"ה רפואה [שאסתר נעשית מלכה] כי הקב"ה מקדים לישראל רפואה למכה. ומבואר שעל כל צרה ועל כל צער וסבל שבא על האדם יש כבר רפואה מוכנה עוד מקודם שבאה הצרה. וצריך רק לזכות לראות את הרפואה והתיקון, וזאת הידיעה הוא עידוד וחיזוק שלט יפול ביאוש בהיותו במיצר גם כשנדמה לו שאין מוצא לצאת מהסבך, רק יתפלל ויבקש רחמים ויעסוק בתורה ובמצוות לש"ש ולצפות תמיד לתשועת ה' כהרף עין ולא יפול ביאוש כלל ח"ו.

ומצינו גבי הגר ותלך ותתע במדבר וכשכלו המים מן החמת וישמעאל בנה היה קרוב למות כתיב והשלך את הילד תחת אחד השיחים ותלך ותשב לה מנגד כי אמרה אל אראה במות הילד ותשא את קולה ותבך, כי היה המצב נראה כאבוד לגמרי כי מאין תמצא במדבר מים ובודאי ימות הילד וכמשי"כ כי אמרה אל אראה במות הילד, אבל כשנתעורר עליו רחמי שמים [אע"פ שלא היה כדאי מחמת מה שעתידי הוא לעשות כדפירש"י ז"ל] כתיב ויפקח אלקים את עיניה ותרא באר מים, הרי שבאמת לא היה מקום סכנה כלל כי היה במקומה שם באר מים דהא לא כתיב ויפתח א' באר מ"ח אלא ויפקח את עיניה ותרא, הרי שהיה שם הבאר מקודם קדמתה רק שכל זמן שלא זכתה לראות לא ראתה והיה נראה בעיניה כאפס תקוה [וכן איתא בהדיא במד"ר בראשית פרשה נ"ג סי' י"ט].

וכן הוא בגל מבוכות ובלבולים ממחשבות רעות המעיקים לפעמים אצל אנשים, ונדמה לו כי אין שום מוצא לסבך זה, באמת הפתרון והתשובה הוא פשוטה וברורה בתכלית הבירור אלא שכל זמן שאינו זוכה אינו רואה את הפשטות הפשוטה אשר לפניו, וצריך להיות בטוח שכאשר יתחזק בתורה ובעבודת הבורא ית' בתמימות סוף

סוף יאיר השי"ת את עיניו ואל יפול ביאוש ח"ו אע"פ שיעברו זמן זמנים טובא שיעמוד במבוכתו כי סו"ס יאיר לו השי"ת ולפום צערא אגרא.

ד. קריינא דאגרתא (ח"א נ"ג)

שאין לדאוג כלל כי העוה"ז הוא עולם התמורות ומה שאדם חושב היום כאילו המצב אבוד ח"ו הנה אחר זמן מסתדר הדבר באופן היותר מועיל, ע"י סיבה שלא עלתה על דעתו כלל, וכן ראיתי בעיני כמה פעמים.

ה. קריינא דאגרתא (ח"א נ"ה)

הנה נצטערתי לשמוע... כי מע"כ מודאג ממצבו הקשה השי"ת ישלח לו עזרו מקודש להתברך בכל טוב ברוחניות וגשמיות ורפואה שלמה. באמת אין לדאוג כלל כי העבר אין ומה שיהי' א"א לדעת כלל כי כל מה שמצייר האדם בעצמו את העתיד אינו אלא דמיונות שאין בהם ממש, כי אח"כ מתברר שלא כן הוא ורק הדאגה והדכאון הם המשברים ח"ו את רוח האדם, אבל עצם הדברים שמחמתם דואג מסתדר סוף סוף באופן רצוי. וצריך לקוות לכל טוב כי תשועת ה' כהרף עין.

פרק ו'

דברי רבינו הסטייפלר זצוק"ל בענין היסורים: קריינא דאגרתא, חיי עולם, ברכת פרץ

א. יסורים

ספר קריינא דאגרתא

א. כל המאורעות הם נסיונות לאדם

ח"א ג'

כל תלמיד ותלמיד יש לו זמני עליות וירידות, זמנים מזמנים שונים, וסבות רבות לזה, והכל נסיונות לאדם, ואל יפול לבו כלל, כי העוה"ז הוא עולם התמורות לאין שעור, וסוף ההצלחה לבוא...

ב. לכל אחד יש הפרעות

ח"א כ"ב

צריכים להתחזק, כל אחד יש לו הפרעות, זה מקנאה, וזה מתאוה, וזה מעצלות המוח וצריכים להתרגל ולהתאמץ. גם בעניני עוה"ז, בכל מצב שתהי' תהא מוכרח להתיגע ולהתאמץ, ולא הולך כמו שרוצים.

ג. כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו

ח"א כ"ד

כמו שאחז"ל כל הגדול מחבירו יצרו גדול, כמו כן כל הראוי יותר להיות גדול ועצום בתורה, מסתערים עליו יותר ויותר הפרעות בצורות שונות, וכשמתחזק להחזיק בעץ החיים, סוף סוף היסורים חולפים, והנה מתוך תוקף היסורים שלך, מוכח שאתה ראוי להיות גדול מאד בתורה ויר"ש...

ד. לזכור שגם זה יעבור

ח"א כ"ד

עיקר הרפואה לנדודי שינה, הוא לבלתי היות להוט שיהא הכל כרצונו ממש, כי כל עניני העוה"ז הן הטובות הן הרעות הם בני תמורה, כאשר יחנו כן יסעו, וצריך לזכור על כל מאורע שגם זה יעבור...

ה. לכל אחד יש צרות מיוחדות

ח"א כ"ו

ובאמת כל אחד יש לו צרות מיוחדות, אע"פ שאין ניכר עליו מבחוץ...העיקר שלא להשגיח כלל על עניני כבוד וכיו"ב רק ללמוד בהתמדה, וסוף הכבוד לבוא, אתה מחשב תמיד אודות עצמך, כל מכתבך מלא "אני, אני, אני", וזהו הצרה שלך, צריך לסבול כשור לעול, ולא שכל החיים ילכו כרצונו. ההוה ילך כמו שילך, והעתיד מובטח שכסאך יהי נכון אם תלמד בהתמדה, וצריך תמיד להתפלל על כל מה שמעיק לו, שהשי"ת ירחם עליו ויצילהו מיסורים.

ו. העוה"ז הוא עולם התמורות

ח"א נ"ג

שאינן לדאוג כלל, כי העוה"ז הוא עולם התמורות, ומה שאדם חושב היום כאילו המצב אבוד ח"ו, הנה אחר זמן מסתדר הדבר באופן היותר מועיל, ע"י סיבה שלא עלתה על דעתו כלל, וכן ראיתי בעיני כמה פעמים.

ז. אין לדאוג על העתיד

ח"א נ"ה

באמת אין לדאוג כלל, כי העבר אין, ומה שיהי"א לדעת כלל, כי כל מה שמצייר האדם בעצמו את העתיד, אינו אלא דמיונות שאין בהם ממש, כי אח"כ מתברר שלא כן הוא, ורק הדאגה והדכאון הם המשברים ח"ו את רוח האדם, אבל עצם הדברים שמחמתם דואג, מסתדר סוף סוף באופן רצוי. וצריך לקוות לכל טוב, כי תשועת ה' כהרף עין.

ח. היסורים הם הצלחה גדולה לעניני עוה"ב

ח"א צ"א

אמרו חז"ל בפ"ק דברכות חביבין יסורים, וכיון שחז"ל אמרו חביבין הרי הן חביבין, והם הצלחה ואושר גדול ונורא לעניני עוה"ב, ולכן מהיסורין שכבר עברו יש לשמוח מאוד מאוד, כי הוא ריווח שאין לשער והוא מחסדי השי"ת הנוראים. אכן אודות להבא צריכין להתפלל להנצל מן היסורים, שהרי מגדולי חז"ל אמרו "לא הן ולא שכרן" [והטעם הוא, לפי שהיסורין גורמים ביטול תורה ומצוות].

ט. כל דעביד רחמנא לטב עביד

ח"א צ"ב

צריך לזכור תמיד בזמן היסורים, כי כל זה יעבור ויחלופו במרוצת זמן מה, וצריך לדעת כי כל דעביד רחמנא לטב הוא דעביד.

י. היסורין הם כפרה

ח"א צ"ג

ראוי לדבר על לבו כי כל דעביד רחמנא לטב עביד, והיד השי"ת תקצר להושיע ולהחזיר לו עושרו והצלחתו כמקדם וביתר שאת, יבטח בקונו כי בעה"י יהי הכל לטובה ולברכה, והיסורין המה מזבח כפרה כעולה וכקרבן.

יא. כל אדם צריך לסבול

ח"א צ"ד

כל אדם צריך לסבול ובכל מקום שיהא צריך לסבול, ויש גבול ליסורים...

יב. יסורים הם רחמים גמורים

ח"א ש"ל

בפרשת וארא 'וידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה', יש לפרש דשם 'אלקים' מורה על דין ושם 'ה' על רחמים, וקאמר הקב"ה אני ה', כלומר דגם הדינים והייסורין הם רחמים גמורים ולטובתו הם, אלא שהם בהעלם.

יג. איך אדם בלא יסורים

ח"ב כ"ו

ואחז"ל במד"ר מקץ פי צ"ב 'א"ר אלכסנדרי איך לך אדם בלא יסורין, אשריו לאדם שיסורין באין עליו מן התורה כו', כלומר הן מנת היסורים הלא יהיו בכל אופן, אשרי למי ששומר דרך התורה, שאותן היסורין הראויין לבא נעשים ע"י שמירת מצות תורה"ק, כי אזי יש לו עבור אותן יסורים שכר נורא ונצחי בעולם הבא, וכל סבל שסבל ע"י קיום התורה לזכות עצום יחשב.

יד. כל העוה"ב תלוי ביסורים

ח"ב כ"ח

והנה יסורים הוא ענין גדול ורם מאוד מאוד, וכל העוה"ב תלוי בזה, עד שאחז"ל כי כשעברו ארבעים יום בלא יסורים שאוכל עולמו, וראבר"ש ורבי הביאו היסורים על עצמן מרצונם, באמרם 'חביבין יסורים כו'. ולמעלה נחשבו היסורים רכוש עצום ונורא מאוד, רק שהיסורים הם מרים מאד וקשה מאד כח הסבל, אך כ"ז ביסורים דעכשיו. אבל היסורים שכבר עברו וכבר סבל אותם, הרי כבר הם רק טובה וברכה. כי מה שסבל כבר עבר ובטל, נמצא שהחולה רכש לו הון רב מאוד של זכויות, ע"י היסורים.

טו. כל מה דעביד רחמנא לטב עביד

ח"ג י"ד

העיקר שלא לדאוג, ובאמת אין מה לדאוג, כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

טז. כל אחד סובל נוראות

ח"ג קל"ח

שבאמת כל אחד סובל נוראות זה מבני ביתו ושכניו, וזה מעניות ובעל חובות, וזה מבזיונות, וזה מצער גידול בנים וכו'.

ספר חיי עולם

א. מזל

ח"א עמ' ט"ז-י"ז

גם למציאות יסוד רוחני החוש מכריחנו להאמין, הלא עינינו הרואות אנשים מצליחים ובלתי מצליחים, יש אנשים שבכל אשר יפנו יצליחו כאות נפשם, ויש אנשים כמותם ועדיפים מהם ביתרון הכשר ודעת שבכל אשר יפנו נכשלים ונשברים ובקושי גדול ישאו עמל החיים... ולא יתכן לתלות כל זה במקרה... קורין לזה מזל.

ב. הסיבה שרוב ימי חייו הם בצער היא, שחיי העוה"ז הם רק פרוזדור לחיי הנצח

ח"א עמ' י"ב-י"ג

וכתב המסילת ישרים פ"א... מה הם חיי האדם בעוה"ז או מי הוא ששמח ושלם ממש בעוה"ז, ימי שנותינו שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ורהבם (ורובם) עמל ואון בכמה מיני צער וחלאים ומכאובים ואחר כל זאת המות, אחד מני אלף לא ימצא שירבה העולם לו הנאה ושלוה אמיתית וגם הוא (המצליח בעוה"ז), אילו יגיע למאה שנה כבר עבר ובטל מן העולם עכ"ל, והמתבונן באמת יראה בעצמו ובמכיריו, שרוב ימי חייו הם בצער ומכאובים שונים ומשונים אם בחלי הגוף (כפי הידוע לי, במשפחה גדולה של כמה נפשות ע"פ רוב יש בהם אחד ידוע חולי, והשאר יחלו לעתים תכופות אחד מהן או יותר, אם חולה ממש שנפל למשכב, או שעושים מלאכתם אבל חולים, פעם בקיבה, פעם בדלקת, פעם כאב ראש ועצבים, פעם שיניים או עינים, ר"ל וכהנה וכהנה). ורוב בני"א מתייסרים וסובלים ממחסור בפרנסה או עומס החובות, והעשירים הלא מרבה נכסים מרבה דאגה. וכן הקנאה אוכלתו והחרטה מנקרתו (למה לא השכיל בשעתו לעשות או להשיב כך וכך), ופעם השעמום, ופעם התאוה, שמתאוה דוקא למה שאין בידו להשיג, והפחד אודות העתיד, אודות מצבו הפרטי או קרוביו, או מצב המדיני, ועל כולם תאות הכבוד אשר לא ימלט ממכאוביו כמעט בכל יום, אם מבני ביתו אם ממכיריו, פעם פגעו באמת בכבודו, פעם בדמיונו כמדומה לו שזה הפלוני לא התחשב עמו כהוגן, וצער גדול בנים בקטנותם ובדלותם, אשר כרוב אהבתו אותם כן רוב צערו אודותם, מבלתי יכולה לסדרם כרצונו*. ובהתקרב ימי הזקנה ירגיש שהוא נדחה מעמדותיו ונעשה טפל, אמנם מתאמץ הוא להחזיק מעמדו כמקודם, אבל לאט לאט נדחה הוא לקרן זווית, ועיניו רואות איך אחרים

יורשים מקומו בחייו, ואח"כ הוא נעשה למשא ולעול למשפחתו, ולכל מי שלפני זמן מה הי' הוא השליט עליהם, ואח"כ (ע"פ הרגיל) עוסק ברופאים ורפואות זמן זמנים, עד שמגיע יומו כי הולך הוא לבית עולמו, והוא נרעש ונפחד מאבידת עולם הזה ועזיבתו, ונעשה מיואש, ועובר בטל, כחרס הנשבר, וככלות הכל מסיים החיים במות ויסורי מיתה ר"ל. מעתה הלא תשאלו, למה נברא האדם הלזה לחיות חיים מעורבים יגון ושמחה, צער ועונג, עליות וירידות והמון תמורות, ורובם צער וכאב לב, מה זה ועל מה זה. והתשובה האמיתית היא, מפני שכל חיי עוה"ז אינו אלא מעבר ופרוזה לוחי הנצח, אשר אין ערוך אליו, וכל חייו נסתדרו כפי מה שגלוי לפניו ית"ש, שהוא רצוי ביותר להכנתו לחיי עד, וכן נידון לפי זכיותיו ומעשיו, והדבוק בהשי"ת ובתורתו הקדושה יקבל באהבה כל פגעי הזמן יהיו מה שיהיו, בידעו כי השי"ת אתו וכל דעביד רחמנא לטב עביד, כמשאחז"ל (ברכות ס' ע"ב).

* ואתה דע לך, כי כמעט אין שום נפק"מ בצערי עוה"ז מדבר גדול לדבר קטן, כי הכאב תופס כל לבבו, [למשל] מהפסד של עשירית רכושו כמו מהפסד של כמעט כל רכושו, וכן ממה שפלוני פגע בכבודו פגיעה כל שהוא, כאב לו כמו זלזלו וביישו ברבים, וכן הצער והעונג של העני הוא על משקל א', כמו צער ועונג של העשיר, כי תגדל שמחת העני מאוד כשהשיג עז לחלבה, כשמחת העשיר בעסק שהצליח בו לרבבות, ויגדל כאב לב העשיר על אי הצלחתו לאיזו תאוה שמשתוקק לה, ככאב העני על חוסר לחמו, וכל רובי תענוגות העשיר אין מוסיף לו הנאה ועונג [אחר שהורגל בהם], יותר ממה שמתענג ונהנה העני על סעודתו המצומצמת, של פת וקטנית.

ג. יסורים בימי הזקנה

ח"ב עמ' ס"ו

ומחסדי השי"ת שהאדם לפני פטירתו הולך ונחלש מעט מעט, ומסובל ביסורין עד שהוא למשא על עצמו ועל משפחתו, עד שבעומק לבבם כמעט שמסכימים שטוב מותו מחייו, או שעכ"פ יש בו צד טוב, ועי"ז מופג הרבה הצער והכאב מפטירת אהוב נפשם,

והוא ג"כ לטובת החולה, אשר בידיעתו שקצו מתקרב, הוא משתדל לסדר עניניו, וכמשאחז"ל [ב"מ דף פ"ז], ומתעורר לתקן את אשר עיות בימי חיי הבלו בעולם השפל, וכל אחד לפי ערך מדרגתו ביראת שמים, מתעורר לתשובה.

ד. ציור ודוגמא ליראת העונש

ח"ב עמ' ס"ח

שנינו בס"פ שנו חכמים כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו כו', כי באמת אע"פ שכל המאורעות שבעולם, הן הטובות והן הרעות, כולם הם נסיונות קשים להאדם וכמ"ש במס"י פ"א, מ"מ אפשר להשתמש בהם ג"כ להתחזק לעבודתו ית', וכגון למשל שלות הרשעים והצלחתם, אשר כידוע זה מבלבל את האדם לשאול, מדוע דרך רשעים צלחה וכו', אבל יכולים ג"כ להתחזק בזה בתור ק"ו, ומה לעוברי רצונו כך לעושי רצונו עאכו"כ, כדאמרי' בסוף מכות 'וכבר הי' ר"ג וראב"ע ור"י ורע"ק מהלכין בדרך, ושמעו קול המונה של רומי מפלטה ברחוק מאה ועשרים מיל, והתחילו בוכים ורע"ק משחק כו', מפני מה אתם בוכים, אמרו לו גוים הללו שמשותחים לעצבים ומקטירין לע"ז יושבים בטח והשקט, ואנו בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש כו', אמר להם לכך אני משחק, ומה לעוברי רצונו כך לעושי רצונו עאכו"כ. וכן בענין יסורי הצדיקים, אשר הוא קושיא אצל רבים, ובאמת יש להתחזק מזה לעבודתו ית' בתור ק"ו, ומה לעושי רצונו כך [עבור קצת עבירות קלות], לעוברי רצונו עאכו"כ. ועד כמה גדול כוחו של ק"ו הזה, עיין במד"ר תולדות סוף פרשה ס"ה בעובדא דיקים איש צרורות.

וכן כל הצרות והמכאובים וסבל המדות, אע"פ שמצד א' הן מפריעים לעבודת השי"ת ומבלבלים דעתו של אדם, מ"מ יש בהם תועלת עצומה לעבודתו ית', והוא לקחת מהם ציור ודוגמא ליראת העונש, שהוא הרבה יותר לאין ערך, כי נפשו של האדם בעודה בעוה"ז קשורה בגוף, אין לה מושג בענינים רוחניים, זולת מה שמצוייר ומושג אצלו מעניני עוה"ז, ממנו יקח לדוגמא על עניני עוה"ב, ומי שסבל צרות ופחדים גדולים, יש לו יותר ציורים ומושגים לקחת ממנו דוגמא ליראת העונש.

ה. הקדמת רפואה למכה

ח"ב עמ' ע"א

אחז"ל במגילה י"ג ע"ב על הפסוק 'ויהי אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש כו', מאי אחר הדברים, אחר שהקדים הקב"ה רפואה [שאסתר נעשית מלכה], כי הקב"ה מקדים לישראל רפואה למכה. ומבואר, שעל כל צרה, ועל כל צער וסבל שבא על האדם, יש כבר רפואה מוכנה עוד מקודם שבאה הצרה. וצריך רק לזכות לראות את הרפואה והתיקון, וזאת הידיעה הוא עידוד וחיזוק שלא יפול ביאוש בהיותו במיצר, גם כשנדמה לו שאין מוצא לצאת מהסבך, רק יתפלל, ויבקש רחמים, ויעסוק בתורה ובמצוות לש"ש, ולצפות תמיד לתשועת ה' כהרף עין, ולא יפול ביאוש כלל ח"ו.

ומצינו גבי הגר 'ותלך ותתע במדבר', וכשכלו המים מן החמת וישמעאל בנה היה קרוב למות, כתיב 'ותשלך את הילד תחת אחד השיחים, ותלך ותשב לה מנגד וכו' כי אמרה אל אראה במות הילד, ותשא את קולה ותבך'. כי היה המצב נראה כאבוד לגמרי, כי מאין תמצא במדבר מים, ובודאי ימות הילד וכמש"כ 'כי אמרה אל אראה במות הילד', אבל כשנתעורר עליו רחמי שמים [אע"פ שלא היה כדאי מחמת מה שעתידי הוא לעשות, כדפירש"י ז"ל], כתיב 'ויפקח אלקים את עיניה ותרא באר מים', הרי שבאמת לא היה מקום סכנה כלל, כי היה במקומה שם באר מים, דהא לא כתיב 'ויפתח אלקים באר מים חיים, אלא 'ויפקח את עיניה ותרא', הרי שהיה שם הבאר מקודם קדמתה, רק שכל זמן שלא זכתה לראות לא ראתה, והיה נראה בעיניה כאפס תקוה [וכן איתא בהדיא במד"ר בראשית פרשה נ"ג סי' י"ט].

וכן הוא בכל מבוכות ובלבולים ממחשבות רעות, המעיקים לפעמים אצל אנשים, ונדמה לו כי אין שום מוצא לסבך זה, באמת הפתרון והתשובה הוא פשוטה וברורה בתכלית הבירור, אלא שכל זמן שאינו זוכה אינו רואה את הפשטות הפשוטה אשר לפניו, וצריך להיות בטוח שכאשר יתחזק בתורה ובעבודת הבורא ית' בתמימות, סוף סוף יאיר השי"ת את עיניו, ואל יפול ביאוש ח"ו אע"פ שיעברו זמן זמנים טובא שיעמוד במבוכותו, כי סו"ס יאיר לו השי"ת, ולפום צערא אגרא.

ו. כפרת עוונות

ח"ב עמ' פ"ז-פ"ח

ד) ביבמות דף ק"ה ע"ב ר"ח ורשב"ר הוו יתבי כו', אדהכי אתא רבי כו' ר' ישמעאל ברבי יוסי אגב יוקרי' הוה מפסע ואזיל, [פני לפי שהי בעל בשר הי הולך לאט בין התלמידים שישבו על הקרקע, והי נראה כמו שפוסע על ראשי התלמידים] וא"ל אבדן מי הוא זה שפוסע על ראשי עם קדוש, א"ל [ריבר"י] אני כו' שבאתי ללמוד תורה מרבי ע"ש כל המעשה, והי שם פגיעה בכבודו של ריבר"י, ואמרינן התם 'באותה שעה נצטרע אבדן וטבעו ב' בניו ומיאנו ב' כלותיו'. והנה אחרי כל העונש הנורא הזה בירך רנב"י 'ברוך רחמנא דכספיי לאבדן בהאי עלמא' [וכה"ג קאמר ר"י בס"פ מקום שנהגו, בעובדא דישכר איש כפר ברקאי ע"ש], והיינו לפי שבעוה"ב העונש הרבה יותר נורא ואיום.

ומכאן יש ללמוד כמה חביבין יסורין כדאמרינן בברכות ד"ה, ובספרי פרשת ואהבת שנינו 'ר"נ אומר חביבין יסורים, שכשם שקרבנות מרצים כך יסורים מרצים'... [וע"ש בספרי עוד כמה מאמרים בהא דחביבין יסורין], וזהו אושר גדול לאין שיעור, שהעונשין הראויין לבא עליו בעולם הבא יוחלפו על יסורי עוה"ז, הקלים מאוד לעומת עונשי עוה"ב.

ה) וכתב הרמב"ן ז"ל בהקדמתו הנפלאה לספר איוב וז"ל: ולכן הצדיק הגמור שיארע לו החטא הקל, ועבר בזדון על מצות בוראו יתברך, על כל פנים ראוי לעונשו עליו, והנה אם ימנע האל מגופו בעוה"ז כל הטובה אשר נהייתה בעולם, ויהי נדון ביסורין של איוב כל ימיו, טוב לו משיענש בנפשו להיות נדון בעולם הנשמות ביסורי גהינום, או שיגרע חטאו מנפשו מעט מן מעלתה בעולם הנשמות, ודיבוקה בזיו העליון ועולם הבא' עכ"ל הקדוש. ולהלן מבאר משום שכל עניני עוה"ז הן הטובות והן הרעות, המה דברים פחותים וחולפים כצל עובר, משא"כ בעולם הנשמות.

ו) בתענית דכ"א בעובדא דנחום איש גמזו, שבשביל שלא מיהר למלאות בקשת העני מיד, ואמר לו המתן עד שאפרק מן החמור, ולא הספיק לפרק עד שמת העני, וקיבל נחום א"ג על עצמו יסורים נוראים, שעניו יתעוורו, וידיו יגדמו, ורגליו יקטעו, וכל גופו ימלא שחין, וכן היות לי', ואמרו לו תלמידיו 'אוי לנו שראינוך בכך', ואמר להם

יאוי לי אם לא ראיתוני בכך, פיי כי העון וענשו בעוה"ב הוא הרבה יותר חמור ויותר קשה, מיסורין שקיבל על עצמו בעוה"ז.
והנה עיקר חטאו של נחום איש גמזו הלא היי בשוגג גמור, שלא עלתה על דעתו כלל שיש כאן פקו"נ, ועיקר חטאו היי רק בשב ואל תעשה, שלא מיהר כ"כ לקיים מצות צדקה, ואעפ"כ כל אלו היסורין הנוראים המה לו אושר והצלחה שקבלן בעוה"ז, כי בעוה"ב המה הרבה הרבה קשין ומרין יותר ויותר.

ספר ברכת פרץ

א. לאחר זמן מתברר שהכל היה לטובה

פרשת בראשית

וע"פ רוב לאחר זמן מתברר לו, כי מה שהיה קשה לו באמת לא היה קשה מידי, כי היה הכל לטובה, ובהתאם למה שכתוב בתורה וכמש"כ המפרשים על הפסוק 'וראית את אחורי ופני לא יראו', כי בשעת המאורע שהאדם נרגש מאד מן ההוה, הוא לכאורה מלא קושיות, למה הוא כך ומדוע יהא כך, אבל לאחר תקופה ממושכה, כשיצא ממעגל המאורעות, הוא רואה אותן באספקלריא אחרת, ומסוגל להבין קצת יותר, ולהצדיק עליו את הדין.

ב. אין לך אדם בלא יסורין

פרשת מקץ

מד"ר פרשת מקץ פ' צ"ב 'אמר ר' אלכסנדר, אין לך אדם בלא יסורין, אשרי לאדם שיסורין באין עליו מן התורה, שנאמר 'ומתורתך תלמדנו', פיי ולעיל מיניי כתיב 'אשרי הגבר אשר תיסרנו ה'.

וביאור הדברים הוא, דבאמת האדם מוכרח ליסורים למען מצבו הרוחני, למרק עונותיו, וכדאמרי בשבת דנ"ה אין יסורין בלא עון [זולת בצדיקים גדולים שיש בהן יסורין של אהבה, ויש מהן שמקבלים עליהן יסורין מרצונם, עיין פ"ז דב"מ גבי ראבר"ש ורבינו הקדוש], ואמרו בספרי שם ובפ"ק דברכות ד"ה דג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל ולא נתן אלא ע"י יסורין, ואלו הן תורה, ארץ ישראל ועוה"ב, ע"ש. הכלל דהיסורין מוכרחים הם לאדם, הן למען כפרת עונותיו והן למען השגת התורה והעוה"ב...

ג. היסורים הם בדקדוק עצום

פרשת מקץ

אבל צריך לדעת שהיסורים אינם נשלחים לאדם אכסרה, כדרך משפיעין במדה גסה, אלא הם נשלחים בדקדוק עצום מאוד, ומבואר במס' ערכין דט"ז ע"ב שאפילו הושיט ידו לקחת ג' מטבעות ועלו בידו שנים, נחשב זה בכלל יסורין [מה שיצטרך להטריח להושיט ידו עוד הפעם, לקחת מטבע] ע"ש, ובע"ז דף נ"ה אמרו עה"פ יוחליים רעים ונאמנים שהמה רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן, שמשביעין אותו שיצאו בשעה פלונית ולא ישהו אפי' רגע אחת יותר ע"ש, ובפ"ק דחולין אמרו 'אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה', הרי שכל פרט מהיסורין באין על ידי פס"ד מיוחד מב"ד של מעלה.

וצריך לדעת שהיסורין נשלחים במדת הרחמים [לדון המועט כמרובה], ואחז"ל בפ' ערבי פסחים 'הודו לה' כי טוב שגובה חובתו של אדם בטובתו [במה שהטיב לו הקב"ה ונתן לו], עשיר בשורו, עני בשיו, יתום בביצתו, ואלמנה בתרנגולתה, עיי"ש. ואמרו בספרי שם בפ' ואתחנן שהקב"ה אומר 'אתה ולבך יודעים המעשים שעשית והיסורים שהבאתי עליך, שלא כנגד מעשיך שעשית הבאתי לך, ע"ש [שאפילו האדם במיעוט הכרתו מכיר ומבין, שלפי שורת הדין הי' חייב הרבה יותר], אלא שהקב"ה ברוב רחמיו מחשב המועט למרובה, כפי דעת א-ל דעות השי"ת.

ב. היסורין מחמת המצוות

ספר קריינא דאגרתא

א. הצער ע"י עסק התורה

ח"א ג'

דברי חז"ל קודש קדשים, שאמרו: לפום צערא אגרא, וכל הנסיונות והצער והיגיעות שיש לאדם ע"י עסק התורה, הוא המביא לבסוף להצלחה הגדולה.

ב. היסורין שיש לאדם בעניני מצוות ועבירות

ח"א ט"ז

צריך לדעת כי היסורין והצער שיש לאדם ממה שאינו יכול לעבוד את ה' ית' כראוי או ממה שנכשל ח"ו באיזו חטא, אותו הצער הוא מזבח כפרה וחביב לפני השי"ת כמו מי שעושה מצוה כי רחמנא ליבא בעי.

ג. כל אדם יש לו תקופות של עליות וירידות, ועיקר העבודה היא בזמן הנפילה

ח"א כ"ז

כל אדם ובפרט בצעירותו, יש לו תקופות תקופות של עליות וירידות, ועיקר העבודה עבודת הבורא ית' הוא בזמן הנפילה, ואחז"ל 'יפה אחד בצער ממאה שלא בצער', וכשמתחזק בזמן החושך להתיגע על התורה כראוי, זוכה אח"כ לרב בהירות וכו'.

ד. בושה מחמת עסק התורה

ח"א לח

שמי שמתבייש על ידי עסק התורה, זכותו גדול מאוד מאוד, וסוף וסוף יצליח מאוד, רק להחזיק בעץ החיים.

ה. חביבין יסורים הבאים ע"י עסק מצוה

ח"א פב

נודעתי שבשבוע שעברה התנפל על הדר"ג, המזרחי עם כל הנגררים אחריהם בכל מיני עלילות ובזיונות, וראיתי לחזק ידי הדר"ג שליט"א שלא ידאוג מזה וכיו"ב כלל. סיפר לי הר"ש גריינימן ז"ל, שהי' זמן מסוים עוזר להחפץ חיים ז"ל בכל מעשיו הרבים, ופ"א נשלח לאיזו מקום, והי' לו איזה זמן צרות מהמשטרה וכו', עד שעזרו השי"ת וניצל, וכשסיפר ד"ז להח"ח ז"ל א"ל הח"ח, נזדמן לך שמחה גדולה וריוח עצום מאוד, כי מבואר פ"ק דחולין, דדם ניקוף מרצה כדם עולה (בזמן שהי' יסורים חזקים כגון בגודל ימין וניקוף שני), והוא דקאזיל לדבר מצוה, והיינו משום שהי' אתה כיון שהיסורים באו לך ע"י עסק המצוה, זכות רב ועצום הוא מאד מאד, וצריך לשמוח מזה. והי' אכן בדין עכשיו הרי זכה מע"כ הדר"ג בזכות נורא וחזק, כיון שמחמת ההצעה לדבר מצוה לעשות אסיפת רבנים בחו"ל, לפרסם שבין הגרים שלהם נמצאים גויים גמורים רח"ל וכו'.

וכל שהיסורים באים מסיבת עסק המצוה, המה רכוש עצום ונורא, ובודאי איש לא ימכור אותן זכותים אפי' בעד כל הון דכו"ע, ובאמת ע"פ רוב מתברר אחר זמן גם בעוה"ז, שנתעלה והצליח מזה בגשמיות או ברוחניות, ואין להצטער כלל על המאורע, וכבודו לא יגרע ח"ו.

ו. יסורים מחמת עסק הציבור

ח"א צה

שכל העוסק בצרכי צבור אינו נמלט מצער ועגמ"נ רב, כידוע ובזכות היסורין זוכין להצלחה רבה, דלפום צערא אגרא...

ז. אשרי אדם שיסורים באין עליו מהתורה

ח"ב כו

ואחז"ל במד"ר מקץ פי צ"ב א"ר אלכסנדר, איך לך אדם בלא יסורין, אשריו לאדם שיסורין באין עליו מן התורה כו', כלומר הן מנת היסורים הלא היו יהיו בכל אופן, אשרי למי ששומר דרך התורה, שאותן היסורין הראויין לבא נעשים ע"י שמירת מצות תורה"ק, כי אזי יש לו עבור אותן יסורים שכר נורא ונצחי בעולם הבא, וכל סבל שסבל ע"י קיום התורה, לזכות עצום יחשב.

ח. אשריו שהיסורים באים עליו מן התורה

ח"ב כז

אחז"ל במד"ר פי מקץ פרשה צ"ב א"ר א"א אין לך אדם בלא יסורין אשריו לאדם שהיסורים באים עליו מן התורה. כלומר מנת היסורין נגזר משמים לכל אחד, וא"א להנצל מזה, אשרי למי שהיסורים באים עליו ע"י עסק התורה והמצוות, שאז כל היסורים המה לזכות עצום ונורא, שסובל בעד כבודו של הקב"ה ותוה"ק, ואילו יזניח ח"ו עבודת הקודש אזי היסורין לא יעברו ולא יפחתו, ואז המה רק צרות צרורות ללא תועלת.

וכן פירש החפץ חיים זצלה"ה את הפסוק 'אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי', לשון 'ירדפוני' משמעו שהם רודפים אותנו, ופירש, שבאמת כל אחד ואחד יש לו רדיפות וצרות ועלבונות וכו', וביקש דהע"ה, שהרדיפות יהיו על ידי מעשה הטוב והחסד, שאז אין קץ לשכרו עבור רדיפות הללו, משא"כ כשהרדיפות יבוא שלא ע"י טוב וחסד, שאז המה בחנם.

ט. סבלם של יראי שמים

ח"ב ע"ד

זהו מצבם של כל המקודש יותר, והוא מענין גלות השכינה אשר הקרובים אליו ית', אינם כמוצלחים ח"ו, אשר באמת קמיא שמיא גליא, שכל משהו סבל של היראי שמים, משפיע וממשיך שפע קדושה וכו' לאין שיעור...

ספר ברכת פרץ

א. יסורים ע"י מצוות

מקץ

וכיון שהיסורין נשלחים במדה ובמשורה מדויקת מאוד, רק לפי המוכרח לו לפי מה שהוא בלא תוספות משהו, א"כ ודאי שהיסורין שיש לאדם ע"י עסק התורה והמצוות, [כגון מה שאחז"ל, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל כו', וכן מה שמנדד שנה מעיניו למען שקידת התורה, וכן עצם יגיעת התורה] ובפרט כשיגע בה בזמן שאין לו חשק ורצון לזה], או שנדמה לו שאילולי עסק התורה הי' יכול לסדר שיהא מצבו הגשמי יותר טוב, וכיו"ב], פשיטא שכל אלו היסורים שבאין לו ע"י עסק התורה והמצוות, נלקחים בב"ד שלמעלה בחשבון היסורים שלו, ומנכים בערכם יסורים אחרים שהיו מזומנים לבוא עליו, ונמצא שלא הפסיד כלל וכלל ע"י היסורים שבאו לו מחמת התורה, אלא שתחת אשר יסורים בעלמא המה רק כפרה ומירוק לעוונותיו, והכשרת גופו לקבל השפעה דקדושה, הרי היסורים שבאים מחמת עסקו בתורה ובמצוות מלבד שהן מזבח כפרה ככל יסורין דעלמא, עוד המה זכות נורא ואיום בעצמותן, ונחשב כאילו הקריב נפשו לפני הקב"ה. ואחז"ל באדר"נ יפה אחד בצער ממאה שלא בצער' ושנינו 'לפום צערא אגרא', נמצא דמחמת היסורין הבאים ע"י התורה והמצוות לא נוסף לו יסורין אפילו משהו, כי תחת זה ינוכה לו ממנת

היסורין הבאין עליו, ועוד הם ריווח עצום ורב שאין לתאר ולהשיג כלל וכמשנ"ת,
וזהו שאמר 'אין לך אדם שאין לו יסורין אשרי מי שיסוריו מן התורה'.

